

Akademický bulletin



AKADEMIE VĚD
ČESKÉ REPUBLIKY

Číslo 13 / 3. 12. 1998

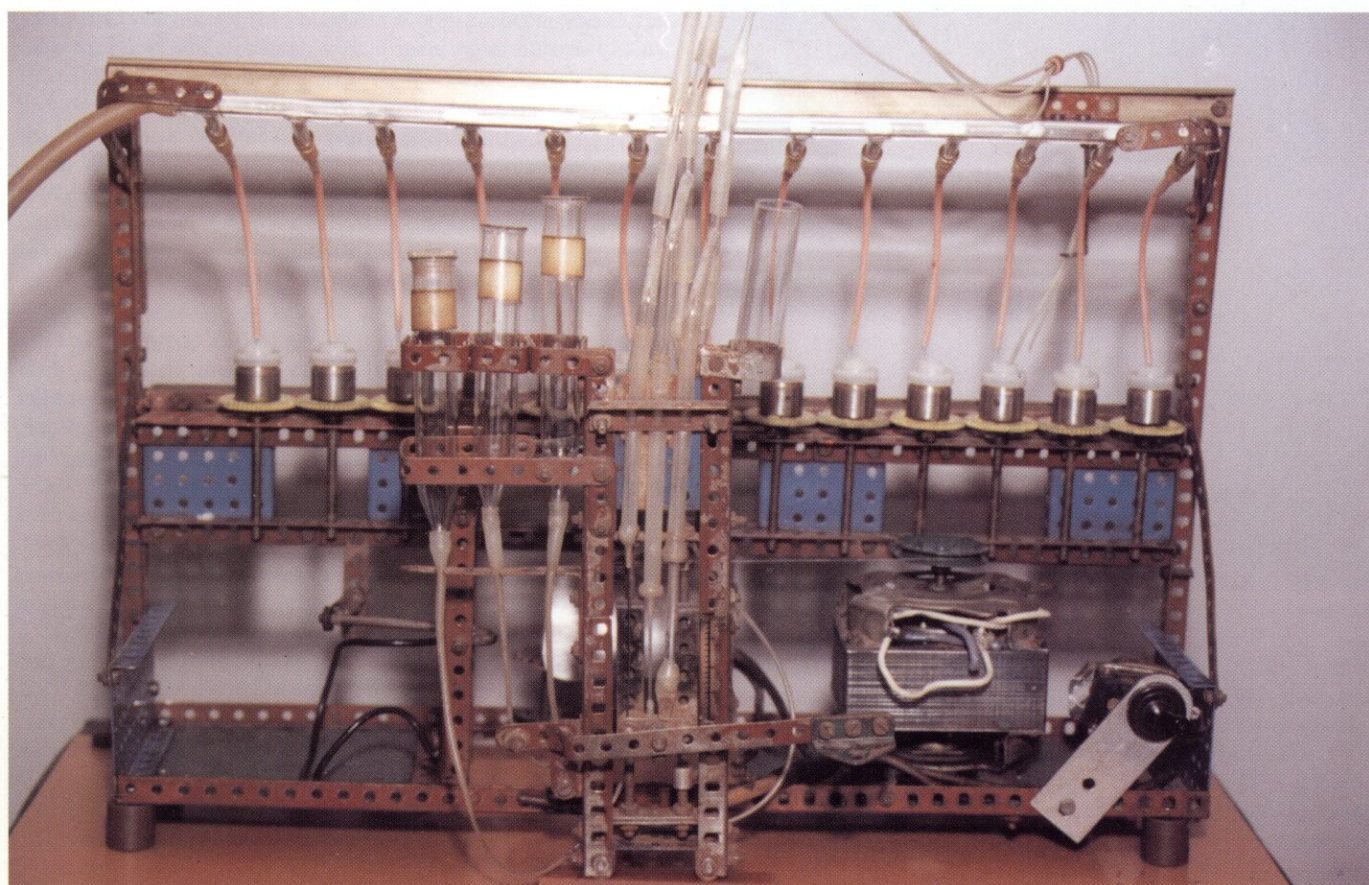
Dne 6. listopadu 1998 se konalo v Praze ve velkém sále na Žofíně vzpomínkové shromáždění k nedožitým 85. narozeninám čestného předsedy AV ČR profesora Otto Wichterleho.

Slavnostnímu setkání je věnována příloha tohoto Akademického bulletinu.



Ústav makromolekulární chemie AV ČR. Jeho výzkumné aktivity pokrývají téměř všechny oblasti polymerní vědy.

Foto Pavel Valeš



Původní "čočkostroj" postavený profesorem Otto Wichterlem v šedesátých letech ze stavebnice Merkur

Foto Pavel Valeš

Obsah č. 13/98

V tomto čísle najdete:

Z Akademické rady	3
Jubileum	4
Portréty z Archivu AV ČR	
Edward Babák	4
Představujeme ústavy AV ČR	
Botanický ústav AV ČR	5
Zprávy - oznámení	7
Události	
Mezinárodní seminář o transgenních rostlinách ...	9
Funkcionalismus ve vědě a filosofii	10
Dary Tiskovému odboru	
Acta Comeniana	10
Nová slova v češtině - slovník neologizmů	11
Pražští malíři 1600-1656	11
Kronika	12

Příloha měsíce

Odešel velký vědec

aneb Po panu profesorovi se nám bude stýskat



Ve velkém sále pražského Žofína se 6. listopadu 1998 sešli "s odhodláním takřka wichterlovským", jak konstatoval předseda Akademie věd ČR, nejen zástupci vědecké obce. K řečníkům, kteří znali profesora Wichterleho jako vzácného učitele a kolegu, profesorům Rudolfovu Zahradníkovi a Pavlu Kratochvílovi se v rozpomínání připojil hudební skladatel profesor Ilja Hurník, během setkání vystoupilo Kociánovo kvarteto. Průvodkyní vzpomínkového aktu byla docentka Helena Illnerová.

Foto Pavel Valeš

Z Akademické rady

24. zasedání Akademické rady AV ČR

Zasedání Akademické rady se konalo 17. listopadu 1998 a řídil je předseda AV ČR prof. R. Zahradník.

Návrh jednacího řádu Akademického sněmu Akademie věd ČR (bod III) uvedl R. Zahradník.

AR vzala na vědomí předložený návrh jednacího řádu Akademického sněmu AV ČR a vyslovila souhlas s předložením tohoto návrhu k projednání XIII. zasedání Akademického sněmu.

Návrh zprávy o činnosti Akademické rady AV ČR za období od XII. zasedání Akademického sněmu AV ČR (bod IV) uvedl R. Zahradník.

AR schválila zprávu o činnosti Akademické rady AV ČR za období od XII. zasedání Akademického sněmu AV ČR a vyslovila souhlas s předložením této zprávy k projednání XIII. zasedání Akademického sněmu.

Komentář k bodu Ekonomické záležitosti - Zpráva o ekonomické situaci AV ČR a návrh jejího rozpočtu na rok 1999 (bod V) přednesl V. Petrus. Mj. konstatoval, že navrhovaný rozpočet vychází z II. varianty vládního návrhu a předpokládá celkový objem prostředků pro AV ČR 2 410 327 tis. Kč. Konkrétní rozpis prostředků na pracoviště byl zpracován v součinnosti s vedoucími vědních oblastí podle metodiky, projednané na 22. a 23. zasedání AR v září a říjnu t.r. Rozdělení účelových neinvestičních prostředků určených na řešení 28 projektů Programu rozvoje badatelského výzkumu v roce 1999 bylo projednáno bez připomínek na zasedání komise AR pro posuzování a hodnocení projektů tohoto programu dne 13. listopadu t.r. V obšírné rozpravě byly především vyjasněny dotazy k rozdělení prostředků na konkurzy, na nákladné opravy a na počítačové sítě. Dále bylo doporučeno, aby se v příštím období AR zabývala některými obecnějšími otázkami tvorby rozpočtu včetně způsobu rozdělení neinvestičních výdajů mezi vědní oblasti. Celkově byl předložený návrh rozpisu prostředků v rámci daných možností hodnocen pozitivně a bylo poděkováno V. Petrusovi a ekonomickému odboru za neobyčejně odpovědnou práci.

AR vyslovila souhlas s předloženými podklady pro návrh rozpočtu AV ČR na rok 1999 s připomínkami a uložila V. Petrusovi, aby předložil konečné znění textové části materiálu pro Akademický sněm ke schválení Předsednictvu Akademické rady AV ČR.

Návrhy výzkumných záměrů pracovišť AV ČR pro období 1999 až 2003 (bod VIII), které byly připraveny ve smyslu usnesení vlády č. 281 ze dne 22. dubna 1998 o "Pravidlech hodnocení výzkumných záměrů a výsledků organizací pro poskytování institucionální podpory výzkumu a vývoje" a navazujících předpisů, blíže zdůvodnil K. Aim. Dále informoval o postupu prací na databázi RIV98. V diskusi bylo doporučeno upřesnit některé názvy výzkumných záměrů, zejména v sekci historických věd.

AR schválila předložené návrhy výzkumných záměrů vědeckých pracovišť AV ČR s připomínkami a vyslovila souhlas se závěrečnými kroky postupu dotvoření a kontroly databází CEZ98 a RIV98 AV ČR pro Radu vlády pro výzkum a vývoj, uvedenými v předkládací zprávě.

Návrh postupu pro zpracování výroční zprávy o činnosti Akademie věd ČR na rok 1998 (bod IX) uvedl R. Zahradník. V diskusi bylo dohodnuto doplnit osnovu pro zpracování výročních zpráv vědeckých pracovišť AV ČR o bod, týkající se výsledků atestací na pracovištích. Pokud jde o vlastní zpracování výroční zprávy a anotací vědeckých výsledků, bylo zdůrazněno, že větší pozornost je třeba ze strany pracovišť i členů AR věnovat srozumitelnosti textu pro veřejnost.

AR schválila postup zpracování výroční zprávy o činnosti Akademie věd ČR za rok 1998 podle předloženého návrhu s připomínkami.

Návrh na zřízení Centra biblických studií (CBS) Univerzity Karlovy a Akademie věd ČR (bod X), obsahující i smlouvu o sdružení mezi Evangelickou teologickou fakultou UK a Ústavem pro klasická studia AV ČR, blíže zdůvodnil V. Herold. O zaměření společných výzkumů informovali prof. ThDr. J. Heller a doc. ThDr. M. Prudký.

AR schválila předloženou Smlouvu o sdružení, jíž se vytváří ke dni 1. ledna 1999 Centrum biblických studií (CBS) jako společné pracoviště Univerzity Karlovy a Akademie věd ČR. AR vzala na vědomí, že CBS bude z hlediska majetkového a pracovněprávního vůči pracovníkům z řad AV přidruženo k Ústavu pro klasická studia AV ČR, že Evangelická teologická fakulta poskytne CBS své místnosti v budově fakulty v Praze 1, Černá ul. 9, a že AV se bude podílet na rozpočtu CBS (v roce 1999 z neinvestičních prostředků OV III, přidělených do rozpočtu ÚKS).

Přehled využití investičních prostředků na výstavbu sítí v roce 1998 (bod XI) přednesl P. Hejda.

AR vzala se souhlasem na vědomí předloženou zprávu.

Návrh na jmenování ředitelů Ústavu biologie obratlovců AV ČR a Ústavu ekologie krajiny AV ČR (bod XII) uvedla H. Illnerová.

AR jmenovala Ing. Milana Peňáze, DrSc., do funkce ředitele Ústavu biologie obratlovců AV ČR s účinností od 1. 12. 1998, na jeho žádost na dvouleté funkční období, tj. do 30. 11. 2000, a doc. RNDr. Ing. Michala V. Marka, CSc., do funkce ředitele Ústavu ekologie krajiny AV ČR s účinností od 1. 12. 1998 na čtyři roky, tj. do 30. 11. 2002.

Návrh na jmenování ředitele Vývojové optické dílny AV ČR (bod XIII) zdůvodnil A. Sochor.

AR zrušila pověření RNDr. Zbyňka Melicha vedením VOD AV ČR s účinností k 31. 12. 1998 a jmenovala Ing. Karla Blažka do funkce ředitele VOD AV ČR s účinností od 1. 1. 1999 na čtyři roky, tj. do 31. 12. 2002.

Návrh na uvolnění ředitele Národohospodářského ústavu AV ČR (bod XIV) uvedli V. Herold a P. Kratochvíl.

AR uvolnila prof. J. Švejnara, PhD., na jeho žádost z funkce ředitele Národohospodářského ústavu AV ČR ke dni 30. 6. 1999. AR dále uložila V. Heroldovi, aby jí v průběhu prvního čtvrtletí 1999 předložil návrh na jmenování výběrové komise, poté zajistil výběrové řízení a po jeho skončení předložil AR návrh vědecké rady Národohospodářského ústavu AV ČR na jmenování ředitele NHÚ AV ČR.

Návrh na vypsání výběrového řízení na obsazení funkce ředitelů Archivu AV ČR a Archeologického ústavu AV ČR, Praha (bod XV) uvedl V. Herold, který současně doporučil doplnění navrhované komise pro Archiv o dalšího člena.

AR vyhlásila výběrové řízení na obsazení funkce ředitelů Archivu AV ČR a Archeologického ústavu AV ČR, Praha. AR jmenovala komisi pro výběr ředitele Archivu AV ČR ve složení: předseda - PhDr. V. Herold, CSc., (PAR), členové: PhDr. V. Babička (Státní ústřední archiv), PhDr. I. Čornejová, CSc., (Ústav dějin a Archiv UK), prof. PhDr. I. Hlaváček, CSc., (FF UK), PhDr. F. Hoffmann, CSc., (Archiv AV), PhDr. J. Kláčka (ÚA AV SR), prof. J. Pánek, DrSc., (HÚ AV ČR a FF UK), prof. PhDr. J. Petrůň, DrSc., (Ústav dějin a Archiv UK), PhDr. V. Podaný (A AV ČR), PhDr. M. Steiner (VR AV ČR), a komisi pro výběr ředitele Archeologického ústavu

Objednávka č.: 0011200001/7310

Odběratel: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i.
Národní 1009/3
110 00 PRAHA 1
Česká republika



PID:

Smlouva:

Číslo účtu:
Peněžní ústav:

DIČ: CZ60457856

IČO: 60457856

Dodavatel:

IČO: 25600699

DIČ: CZ25600699

SERIFA, s.r.o.
Jinonická 80
155 00 PRAHA 5
Česká republika

Konečný příjemce:

Bc. Pavlíková Markéta
Akademický bulletin (AB) (47107310)

Tel.: 221 403 513, Fax: 221 403 356
E-mail: pavlikova@ssc.cas.cz

Místo dodání :
Způsob dopravy :

Forma úhrady: Příkazem

PŘI FAKTURACI VŽDY UVÁDĚJTE ČÍSLO OBJEDNÁVKY!

Položkový rozpis:

Položka	Celkem s DPH
Objednáváme u Vás přípravu a tisk Akademického bulletinu 1/2011 dle přiložené kalkulace	70 000.00 Kč
Celkem:	70 000.00 Kč

Předpokládaná cena celkem (včetně DPH):**70 000.00 Kč****Datum vystavení:** 19.01.2011 **STŘEDISKO SPOLEČNÝCH ČINNOSTÍ AV ČR, v.v.i.****Vystavil:**

Ing. Sochůrková Lidmila

Divize vnějších vztahů
sekretariát
Národní 1009/3, 110 00 Praha 1
IČ: 60457856 DIČ: CZ60457856
-47-

19.1.2011 *Sochůrková*
.....
Razítko, podpis

Interní údaje objednatele : 47107310 \ 100 \ 710001 Náklady DVV \ 0900 Deník: 20 \ AB - Akademický bulletin
Organizace je zapsána v rejstříku veřejných výzkumných institucí vedeném Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Obsah č. 13/98

V tomto čísle najdete:

Z Akademické rady	3
Jubileum	4
Portréty z Archivu AV ČR	
Edward Babák	4
Představujeme ústavy AV ČR	
Botanický ústav AV ČR	5
Zprávy - oznámení	7
Události	
Mezinárodní seminář o transgenních rostlinách ...	9
Funkcionalismus ve vědě a filosofii	10
Dary Tiskovému odboru	
Acta Comeniana	10
Nová slova v češtině - slovník neologizmů	11
Pražští malíři 1600-1656	11
Kronika	12

Příloha měsíce

Odešel velký vědec

aneb Po panu profesorovi se nám bude stýskat



Ve velkém sále pražského Žofína se 6. listopadu 1998 sešli "s odhodláním takřka wichterlovským", jak konstatoval předseda Akademie věd ČR, nejen zástupci vědecké obce. K řečníkům, kteří znali profesora Wichterleho jako vzácného učitele a kolegu, profesorům Rudolfovi Zahradníkovi a Pavlu Kratochvílovi se v rozpomínání připojil hudební skladatel profesor Ilja Hurník, během setkání vystoupilo Kociánovo kvarteto. Průvodkyní vzpomínkového aktu byla docentka Helena Illnerová.

Foto Pavel Valeš

Z Akademické rady

24. zasedání Akademické rady AV ČR

Zasedání Akademické rady se konalo 17. listopadu 1998 a řídil je předseda AV ČR prof. R. Zahradník.

Návrh jednacího řádu Akademického sněmu Akademie věd ČR (bod III) uvedl R. Zahradník.

AR vzala na vědomí předložený návrh jednacího řádu Akademického sněmu AV ČR a vyslovila souhlas s předložením tohoto návrhu k projednání XIII. zasedání Akademického sněmu.

Návrh zprávy o činnosti Akademické rady AV ČR za období od XII. zasedání Akademického sněmu AV ČR (bod IV) uvedl R. Zahradník.

AR schválila zprávu o činnosti Akademické rady AV ČR za období od XII. zasedání Akademického sněmu AV ČR a vyslovila souhlas s předložením této zprávy k projednání XIII. zasedání Akademického sněmu.

Komentář k bodu Ekonomické záležitosti - Zpráva o ekonomické situaci AV ČR a návrh jejího rozpočtu na rok 1999 (bod V) přednesl V. Petrus. Mj. konstatoval, že navrhovaný rozpočet vychází z II. varianty vládního návrhu a předpokládá celkový objem prostředků pro AV ČR 2 410 327 tis. Kč. Konkrétní rozpis prostředků na pracoviště byl zpracován v součinnosti s vedoucími vědních oblastí podle metodiky, projednané na 22. a 23. zasedání AR v září a říjnu t.r. Rozdělení účelových neinvestičních prostředků určených na řešení 28 projektů Programu rozvoje badatelského výzkumu v roce 1999 bylo projednáno bez připomínek na zasedání komise AR pro posuzování a hodnocení projektů tohoto programu dne 13. listopadu t.r. V obšírné zprávě byly především vyjasněny dotazy k rozdělení prostředků na konkurzy, na nákladné opravy a na počítačové sítě. Dále bylo doporučeno, aby se v příštím období AR zabývala některými obecnějšími otázkami tvorby rozpočtu včetně způsobu rozdělení neinvestičních výdajů mezi vědní oblasti. Celkově byl předložený návrh rozpisu prostředků v rámci daných možností hodnocen pozitivně a bylo poděkováno V. Petrusovi a ekonomickému odboru za neobyčejně odpovědnou práci.

AR vyslovila souhlas s předloženými podklady pro návrh rozpočtu AV ČR na rok 1999 s připomínkami a uložila V. Petrusovi, aby předložil konečné znění textové části materiálu pro Akademický sněm ke schválení Předsednictvu Akademické rady AV ČR.

Návrhy výzkumných záměrů pracovišť AV ČR pro období 1999 až 2003 (bod VIII), které byly připraveny ve smyslu usnesení vlády č. 281 ze dne 22. dubna 1998 o "Pravidlech hodnocení výzkumných záměrů a výsledků organizací pro poskytování institucionální podpory výzkumu a vývoje" a navazujících předpisů, blíže zdůvodnil K. Aim. Dále informoval o postupu prací na databázi RIV98. V diskusi bylo doporučeno upřesnit některé názvy výzkumných záměrů, zejména v sekci historických věd.

AR schválila předložené návrhy výzkumných záměrů vědeckých pracovišť AV ČR s připomínkami a vyslovila souhlas se závěrečnými kroky postupu dotvoření a kontroly databází CEZ98 a RIV98 AV ČR pro Radu vlády pro výzkum a vývoj, uvedenými v předkládací zprávě.

Návrh postupu pro zpracování výroční zprávy o činnosti Akademie věd ČR na rok 1998 (bod IX) uvedl R. Zahradník. V diskusi bylo dohodnuto doplnit osnovu pro zpracování výročních zpráv vědeckých pracovišť AV ČR o bod, týkající se výsledků atestací na pracovištích. Pokud jde o vlastní zpracování výroční zprávy a anotací vědeckých výsledků, bylo zdůrazněno, že větší pozornost je třeba ze strany pracovišť i členů AR věnovat srozumitelnosti textu pro veřejnost.

AR schválila postup zpracování výroční zprávy o činnosti Akademie věd ČR za rok 1998 podle předloženého návrhu s připomínkami.

Návrh na zřízení Centra biblických studií (CBS) Univerzity Karlovy a Akademie věd ČR (bod X), obsahující i smlouvu o sdružení mezi Evangelickou teologickou fakultou UK a Ústavem pro klasická studia AV ČR, blíže zdůvodnil V. Herold. O zaměření společných výzkumů informovali prof. ThDr. J. Heller a doc. ThDr. M. Prudký.

AR schválila předloženou Smlouvu o sdružení, jíž se vytváří ke dni 1. ledna 1999 Centrum biblických studií (CBS) jako společné pracoviště Univerzity Karlovy a Akademie věd ČR. AR vzala na vědomí, že CBS bude z hlediska majetkového a pracovněprávního vůči pracovníkům z řad AV přidruženo k Ústavu pro klasická studia AV ČR, že Evangelická teologická fakulta poskytne CBS své místnosti v budově fakulty v Praze 1, Černá ul. 9, a že AV se bude podílet na rozpočtu CBS (v roce 1999 z neinvestičních prostředků OV III, přidělených do rozpočtu ÚKS).

Přehled využití investičních prostředků na výstavbu sítí v roce 1998 (bod XI) přednesl P. Hejda.

AR vzala se souhlasem na vědomí předloženou zprávu.

Návrh na jmenování ředitelů Ústavu biologie obratlovců AV ČR a Ústavu ekologie krajiny AV ČR (bod XII) uvedla H. Illnerová.

AR jmenovala Ing. Milana Peňáze, DrSc., do funkce ředitele Ústavu biologie obratlovců AV ČR s účinností od 1. 12. 1998, na jeho žádost na dvouleté funkční období, tj. do 30. 11. 2000, a doc. RNDr. Ing. Michala V. Marka, CSc., do funkce ředitele Ústavu ekologie krajiny AV ČR s účinností od 1. 12. 1998 na čtyři roky, tj. do 30. 11. 2002.

Návrh na jmenování ředitele Vývojové optické dílny AV ČR (bod XIII) zdůvodnil A. Sochor.

AR zrušila pověření RNDr. Zbyňka Melicha vedením VOD AV ČR s účinností k 31. 12. 1998 a jmenovala Ing. Karla Blažka do funkce ředitele VOD AV ČR s účinností od 1. 1. 1999 na čtyři roky, tj. do 31. 12. 2002.

Návrh na uvolnění ředitele Národohospodářského ústavu AV ČR (bod XIV) uvedli V. Herold a P. Kratochvíl.

AR uvolnila prof. J. Švejnara, PhD., na jeho žádost z funkce ředitele Národohospodářského ústavu AV ČR ke dni 30. 6. 1999. AR dále uložila V. Heroldovi, aby jí v průběhu prvního čtvrtletí 1999 předložil návrh na jmenování výběrové komise, poté zajistil výběrové řízení a po jeho skončení předložil AR návrh vědecké rady Národohospodářského ústavu AV ČR na jmenování ředitele NHÚ AV ČR.

Návrh na vypsání výběrového řízení na obsazení funkcí ředitelů Archivu AV ČR a Archeologického ústavu AV ČR, Praha (bod XV) uvedl V. Herold, který současně doporučil doplnění navrhované komise pro Archiv o dalšího člena.

AR vyhlásila výběrové řízení na obsazení funkcí ředitelů Archivu AV ČR a Archeologického ústavu AV ČR, Praha. AR jmenovala komisi pro výběr ředitele Archivu AV ČR ve složení: předseda - PhDr. V. Herold, CSc., (PAR), členové: PhDr. V. Babička (Státní ústřední archiv), PhDr. I. Čornejová, CSc., (Ústav dějin a Archiv UK), prof. PhDr. I. Hlaváček, CSc., (FF UK), PhDr. F. Hoffmann, CSc., (Archiv AV), PhDr. J. Kláčka (ÚA AV SR), prof. J. Pánek, DrSc., (HÚ AV ČR a FF UK), prof. PhDr. J. Petrůň, DrSc., (Ústav dějin a Archiv UK), PhDr. V. Podaný (A AV ČR), PhDr. M. Steiner (VR AV ČR), a komisi pro výběr ředitele Archeologického ústavu

AV ČR ve složení: předseda - doc. PhDr. L. Petráňová, CSc., (AR), členové: PhDr. P. Drda (ARÚ AV ČR), PhDr. M. Čížmář, CSc., (ÚAPP, Brno), PhDr. J. Kandert, CSc., (Náprstkovo muzeum), PhDr. M. Kuna (ARÚ AV ČR), PhDr. V. Matoušek, CSc., (ARÚ AV ČR), PhDr. I. Pavlů, DrSc., (ARÚ AV ČR), PhDr. V. Salač, CSc., (ARÚ AV ČR), prof. PhDr. J. Sláma, CSc., (FF UK), prof. PhDr. F. Šmahel, DrSc., (HÚ AV ČR).

Návrh na jmenování komise pro výběr ředitele Střediska služeb AV ČR (bod XVI) uvedl A. Sochor.

AR jmenovala komisi pro výběr ředitele SSL AV ČR ve složení: předseda - RNDr. A. Sochor, DrSc., (AR), členové: RNDr. V. Dvořák, DrSc., (FZÚ AV ČR), PaedDr. A. Erbenová (KAV), J. Grmolec (SSL), doc. Ing. V. Mareček, DrSc., (ÚFCHJH), RNDr. V. Petrus, CSc., (PAR), M. Vučková (FLÚ AV ČR).

Jubileum

Odpověď mým dvěma přátelům na pozvání na oslavu narozenin

Ten starší se narodil před 65 lety na den sv. Alberta. Jmenuje se Jiří Velemínský. Stejně jako sv. Albert, Albertus Magnus, je přírodovědec, a to nemalý. Po osm let byl ctěným a milovaným ředitelem Ústavu experimentální botaniky Akademie věd, nyní je členem Akademické rady. Má v soupisu svých činů mnoho krásných objevů v oblasti genetiky rostlin, sám však o sobě tvrdí, že v jejich taxonomii by neobstál: nerozezná prý od sebe *Euphorbia epithymoides* agg. od *Helianthemum ovatum* Viv. Je to moudrý, harmonický a džentlemenský pán a řeší vše s rozvahou a taktem. Na jeho spolehlivost by se daly skály lámat.

Ten mladší se narodil před 60 lety na den sv. Benjamína. Jmenuje se Vladimír Petrus. Někdy je rozmarný, jak se sluší na Benjamínka, ale má velice vlídné, laskavé a citlivé srdce. Po celý dospělý život pracoval jako zanícený a vynalézavý chemik v Ústavu makromolekulární chemie Akademie věd. Pak byl zvolen do Akademické rady a bylo na něho navaleno břímě nejtěžší: starost o společný mě-

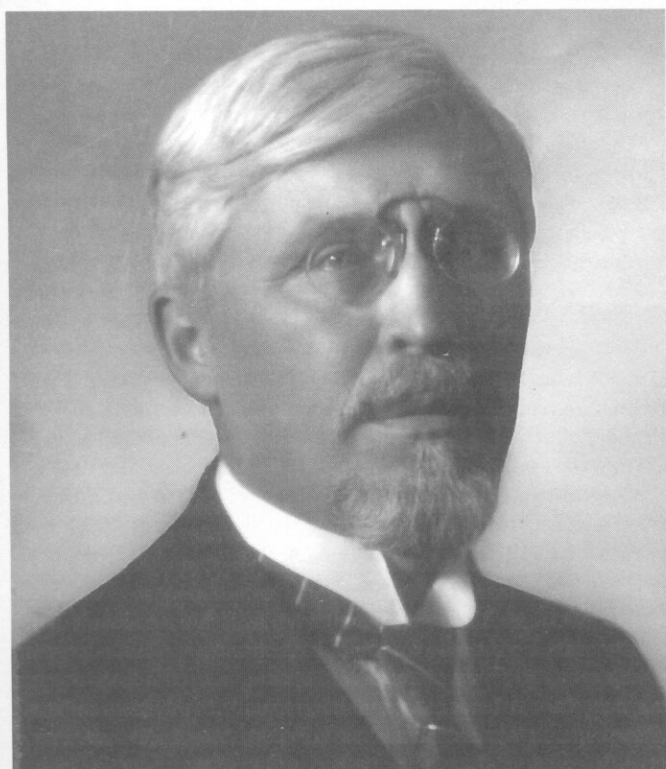
Předběžnou informaci o možnostech přístupu pracovišť AV ČR k databázovému produktu Current Contents Connect firmy ISI (bod XVIII/2) podal K. Aim, který informoval o přípravných krocích k ustavení licenčního konsorcia a mj. doporučil, aby v rozpočtu AV ČR na rok 1999 bylo počítáno s rezervou na zakoupení licence (případně podílu na licenci v rámci konsorcia) pro přístup AV ČR do této databáze ve výši okolo 2 mil. Kč. V diskusi byl záměr na pořízení uvedené licence podpořen, bylo však doporučeno, aby se na úhradě licenčních poplatků podílela pracoviště, která budou databázi využívat. Centrálně by bylo možno zakoupení pouze zálohovat. Dále bylo doporučeno informovat po vyjasnění dalších podmínek přístupu ke Current Contents Connect ředitele pracovišť AV ČR hromadným dopisem a provést průzkum jejich zájmu.

šec. Nyní s něhou a nostalgií myslí na opuštěnou, ale nikdy zcela opuštěnou centrifugu v ústavu a bojí se, aby se mu v jejích hnízdech neubytovali ptáci. Paradoxně, v okamžicích, kdy hmotnost měšce klesá, břímě narůstá. Jsou pak chvíle, kdy při setkání s Vladimírem vytane člověku na mysli píseň o mnichu na Sázavě: "Bouří to dnes bouří, sázavskými lesy....", aby vzápětí, při dalším setkání, ji vystřídala jiná, radostně mládežnická".... mraky odvalí se, vítr utiší se a nebe se znovu zamodrá". Při tomto vypětí je Vladimír Petrus geizír geniálních a rychlých nápadů, postřehů, řešení a vtipů, člověk nadmíru obětavý a pracovitý.

Mám Jirku Velemínského a Vládu Petrusa moc ráda, a přesto jim při jejich společné oslavě 2. prosince nemohu popřát osobně, protože mě život zavane do hanácké metropole. A tak jim přeji alespoň na dálku lidské a kamarádké teplo a srandu. Přátelé, buďte pozdraveni a zdraví!

Helena Illnerová

Portréty z Archivu AV ČR



Edward Babák

125. výročí narození

Profesor Edward Babák se narodil 8. 6. 1873 ve Smidarech u Nového Bydžova jako syn lékaře a starosty. Po smrti otce se s matkou přestěhoval do Sezemice a odtud do Jičína, kde získal základní a gymnaziální vzdělání. Profesori ho pokládali za velmi bystrého žáka s velkým nadáním pro klasické a moderní jazyky. V podstatě se proto očekávalo, že jeho další dráha povede filologickým směrem, a jeho rozhodnutí studovat lékařství způsobilo velké překvapení.

V roce 1894 se stal demonstrantem profesora Františka Mareše, přednosty Fyziologického ústavu UK v Praze, který byl stoupencem vitalistické teorie ve sporu s tehdejšími přírodopysci-mechanisty. Edward Babák zprvu tuto teorii nesdílel, ale posléze se stal jejím horlivým zastáncem a propagátorem; velkou úlohu tu sehrálo i osobní charisma profesora Mareše.

Roku 1897 byl E. Babák promován za doktora všeobecného lékařství a o dva roky později se stal jedním z asistentů prof. Mareše. Roku 1901 mělo dojít k jeho habilitaci na lékařské fakultě. Pro habilitační řízení Babák předložil spis *Pojem biologie*, který vycházel z postulatů Marešovy školy, a zapojil se tak do tzv. sporu o principie přírodovědeckého poznání. Protože tato jeho práce byla pro habilitaci odmítnuta, přihlásil pak Babák k habilitaci, ale až v r. 1903, své experimentální práce z fyziologie, které přijaty byly.

Pro Babákovy práce byl příznačný vynikající přírodovědecký rozhled. Stal se přes počáteční potíže předním představitelem fyziologie v Čechách. Zejména jeho obsáhlý spis o mechanice dýchání je nejen dokladem značné erudice autora, ale i snahy skloubit poznatky fyziologické s poznatky filozofickými. Tato práce byla založena na mnohaletých pokusech v jeho soukromé laboratoři, která se postupem let stala ve svém oboru světoznámou, a E. Babák zde vychoval řadu kvalitních žáků. Laboratoř byla později přeměněna na samostatné oddělení Fyziologického ústavu s vlastní dotací.

Vedle Babákovy výzkumné práce je třeba zmínit jeho aktivity publicistické. Vzhledem k tomu, že časopis *Živa*, kam přispíval již od roku 1897, se mu stal kvůli sporu F. Mareše s B. Raýmanem nepřístupný, založil roku 1903 časopis *Příroda*. V podstatě šlo o pokračování a přeměnu časopisu *Příroda a škola*, do kterého Edward Babák psal již dříve. O osm let později založil s B. Žezulou a V. Vávrou přílohu *Přírody*, *Akvaristický obzor*. Významným počinem však bylo hlavně založení *Biologických listů* v roce 1912, kdy se Babák spolu s F. K. Studničkou dokázali přenést přes dobové spory, aby ustavili pro biologii, společnou integrující disciplínu řady dříve často nespojitých směrů výzkumu, samostatný tiskový orgán. Edward Babák redigoval tento časopis patnáct let, kdy vycházel jako příloha *Časopisu českých lékařů*. V intencích svých zakladatelů měly Listy sloužit jako platforma pro vědeckou kritiku.

První světová válka pochopitelně značně omezila vědecké aktivity Edwarda Babáka a vůbec celkovou činnost vysokého školství monarchie. Když již v roce 1918 zřídilo československé ministerstvo školství a národní osvěty novou univerzitu v Brně, rozhodl se tam Babák z Prahy odejít. Řádným profesorem fyziologie na brněnské lékařské fakultě byl jmenován 1. 8. 1919. Zavázal se tu přednášet tři roky s tím, že se pak vrátí zpět do Prahy. Zřízení Masarykovy univerzity vyvolalo většinou velmi příznivé reakce, ale objevily se i rozpaky a přímý odpor. Kritici jejího založení poukazovali na špatný hospodářský stav republiky, na potíže naplnit již stávající fakulty apod. Edward Babák, který se v nové instituci budoval vedle výuky organizační činnosti a zajišťování vhodných budov, musel pomáhat i bránit univerzitu před snahami o její redukci.

Původně vymíňovanou délku svého pobytu v Brně však Babák překročil a překročil také svou působnost jen na Masarykově uni-

verzité, když začal učit i na nově zřízené Vysoké škole zvěrolékařské, ale nejen zde. Vykonal na brněnských vysokých školách také řadu funkcí: nejvýznamnější byla jmenování rektorem na Masarykově univerzitě, na Vysoké škole zvěrolékařské a také na Škole vysokých studií pedagogických. Posledně uvedená škola byla zřízena z jeho podnětu, protože se důrazně zasazoval o vysokoškolsky vzdělané učitele. Na lékařské fakultě Masarykovy univerzity založil Biologický ústav a také Fyziologický a na zvěrolékařském studiu Biologický ústav. V rámci své zakladatelské činnosti se Babák zasloužil o ustavení Biologické společnosti, v jejímž v rámci se utvářely mnohé výrazné osobnosti vědy jako O. Hykeš - jeho nástupce ve funkci přednosty Biologického ústavu Vysoké školy zvěrolékařské.

Po svém odchodu z Brna chtěl Babák v Praze vybudovat moderní fyziologický ústav se třemi specializovanými odděleními, ale nenadálá smrt 30. května 1926 mu tento záměr přezkoušela.

Hlavními vědeckými problémy, jimiž se Babák zabýval, bylo studium ontogeneze funkcí a funkčně tvarových adaptací na zevní podněty, termoregulace u novorozence, lokomoční činnost míchy u pulců, kyslíková potřeba a adaptace žaber k nedostatku kyslíku a proměnlivost zažívací roury na různorodý podnět potravy. Korunou jeho díla je proslulá stať o mechanice a inervaci dýchání, založená na vlastním výzkumu, a druhé vydání *Tělovědy*, práce ve své době nepřekonané.

Babáková činnost byla mnohostranná a neomezovala se jen na pole vědecké. Výraznou část svého nedlouhého života zasvětil osvětově vzdělávací činnosti a popularizaci vědeckých poznatků pro širší čtenářskou obec. Dalším charakteristickým znakem pro Edwarda Babáka byla jeho otevřenost vůči jiným oborům, s jeho odbornými zájmy zdánlivě nesouvisejícími. Proto byl schopen přijmout vitalistický názor na organismus a odtud pramenil jeho zájem nejen o filozofii, ale i o okultismus a magii. Nejenže se sám prakticky těmito otázkami zabýval, ale často ve spolicích tohoto zaměření přednášel a překračoval tak ustálené představy o chování univerzitního profesora. Hledání kontextů je zřejmé to pravé slovo pro vystižení podstaty Babákovy vědecké činnosti.

Daniela Brádlarová,
pracovnice Archivu AV ČR

Představujeme ústavy AV ČR

Botanický ústav AV ČR

Počátky Botanického ústavu se vztahují ke Geobotanické laboratoři Biologických ústavů ČSAV, která vznikla 1. 1. 1954. Tato laboratoř měla od počátku sídlo v Průhonicích, kde sídlilo Botanické oddělení Národního muzea. Vznik laboratoře specializované na vegetační mapování silně podpořili R. Míkyška (její pozdější vedoucí) a prof. J. Klika. Zpočátku bylo hlavním úkolem mapování vegetace pro vodohospodářské potřeby. S rozvojem tohoto projektu se zvyšoval i počet pracovníků laboratoře a vytvořila se pobočka v Brně. Při reorganizaci biologických ústavů počátkem 60. let (1. 1. 1962) došlo k vytvoření samostatného Botanického ústavu, jehož ředitelem se na dlouhá léta stal dr. Slavomil Hejný. Ústav rostl připojováním dalších pracovních skupin. V roce 1968 k němu byla připojena skupina pracovníků Botanické zahrady, počátkem 70. let vzniklo Hydrobotanické oddělení v Třeboni. Pozdější vývoj ve společnosti ovlivnil negativně zejména jednu z neúspěšnějších skupin, která se vytvořila okolo dr. Mileny Rychnovské v Brně. Oddělení této skupiny v 80. letech a její několikanásobný transfer (přemísťování z ústavu do ústavu, změna zaměření) v průběhu 80. a 90. let vedly téměř k jejímu zániku. Zbytek této skupiny byl opět přičleněn k Botanickému ústavu v roce 1998.

Původní náplň ústavu (mapování vegetace) vyvrcholila ve druhé polovině 60. let vydáním rozsáhlého díla "Geobotanická mapa ČSSR - České země", která zachytila rekonstruovanou vegetaci v měřítku 1:200 000. Vydáním této mapy předstihlo Československo ostatní evropské země a pracovníci ústavu se tak dostali do popředí všech aktivit spojených s mapováním vegetace. Díky dlouholetým

zkušenostem se ústav stal v 80. letech také centrem pro projekt vegetační mapy Evropy. Mohu zcela jistě prohlásit, že v Evropě nebylo v té době pracoviště, jehož pracovníci by byli schopni syntetizovat často velmi protichůdné přístupy, připravit jednotnou legendu a zahájit celý projekt. Tento projekt je v současné době před dokončením, které bylo značně opožděno rozpadem SSSR a Jugoslávie a politickými změnami především v jihovýchodní Evropě stejně jako laxním přístupem v některých románských zemích. Velmi negativně se projevilo i nečekané úmrtí dr. R. Neuhausla v roce 1991, který byl duší i hlavním motorem celého projektu a v této době i ředitelem Botanického ústavu.

Dalším úspěšným přístupem, spojeným s Mezinárodním biologickým programem, bylo studium ekosystémů, které se pod vedením dr. M. Rychnovské rozvíjelo na brněnském pracovišti. Modelovými systémy se postupně staly vlhké louky, rákosiny a živinami chudé louky. Byla studována především produktivita těchto systémů a v návaznosti na ni vliv rostlin na oběh energie, vody a živin. Výzkum rákosin se stal v 70. letech jedním z hlavních pracovních úkolů treboňského pracoviště. Poznání funkcí ekosystémů vedlo na jedné straně k propracování základů takových technologií, které jsou v současné době využívány v kořenových čistírnách odpadních vod. Na druhé straně docházelo k nezbytným konfliktům se státní mocí, např. při kritice velkoplošného odvodňování krajiny, jež proběhlo v 70. a počátkem 80. let, a při kritice jejího přehnojení.

Po určitou dobu byla součástí ústavu i skupina doc. Hrbáčka, která se stala základem současného Hydrobiologického ústavu.

Další oblastí výzkumu bylo studium příbuznosti organismů, rostlinná taxonomie. V Průhonicích se rozvinula především taxonomie

cévnatých rostlin a v menší míře též některých hub, v Třeboni taxonomie řas. Na obou pracovištích došlo k rozvoji oboru při využití experimentálních přístupů, v Průhonicích zejména karyologie, v Třeboni biochemie a ultrastruktury buněk. Současně s produkcí dílčích monografií jednotlivých skupin rostlin vznikly i projekty Flór českých zemí. Tyto flóry jsou nezbytným krokem syntézy poznatků a na dlouhou dobu ovlivňují všechny navazující disciplíny. V návaznosti na vývoj v ostatních částech Evropy bylo zajišťováno i mapování jednotlivých druhů. Tyto projekty začaly být uskutečňovány ve druhé polovině 80. let a zasahují až do současnosti.

Kromě řady negativních aspektů totalitního režimu existovaly i některé kladné. Jedním z nich bylo pomalé reagování na vývoj ve vyspělých západních zemích. Díky tomu nedošlo u nás k takovému potlačení taxonomicky zaměřených disciplín jako v řadě západních zemí. To se stalo paradoxně výhodou v nedávné minulosti i současnosti, kdy začaly být ekosystémy studovány nejen z hlediska oběhu energie a živin, ale i z hlediska zastoupených organismů. Propojení ekologických a systematických přístupů se stalo jedním z přínosů nynějších aktivit ústavu současné botanice. U taxonomů zůstala zachována kontinuita mezi klasickými studii a studii založenými na využití biochemických a molekulárních přístupů. Dalším paradoxním rysem vývoje v uplynulých letech byla možnost dělat takový výzkum, který byl často bez okamžitých výsledků. Díky tomu bylo možno sbírat z ekologických systémů dlouhé série dat, jež mají svou obdobu jen na málo západních pracovištích. Nejvíce tuto možnost využili hydrobiologové, ale ani některé další pracovní skupiny nezůstaly pozadu.

Díky své velikosti a zastoupení širokého spektra botanických oborů se Botanický ústav AV ČR stal pro řadu projektů vyžadujících spolupráci celé botanické obce koordinacním pracovištěm v rámci celé republiky.

V současné době je ústav tvořen třemi odděleními na pracovišti v Průhonicích (odd. biosystematické, geobotanické a populační biologie) a třemi v Třeboni (hydrobotanické, synekologické a algologické). Další dvě dislokovaná oddělení jsou v Brně (oddělení experimentální ekotoxikologie má návaznost na algologii v Třeboni, oddělení ekologie vzniklo z oddělení travinných ekosystémů přičleněného z Ústavu ekologie krajiny a paleoekologické skupiny). Kromě těchto výzkumných oddělení je součástí ústavu i skupina pracovníků zaměřená na rozsáhlé sbírky některých okrasných rostlin a jejich planých příbuzných, které jsou soustředěny v Průhonicích (podrobně viz Akademický bulletin 10/1998).

Významným objektem ve správě ústavu (a zřejmě i nejznámějším pro širokou veřejnost) je Průhonický park. Jeho Správa se v současnosti zabývá především péčí o park a pro širokou veřejnost zprostředkovává informace o parku a zajišťuje průvodcovskou službu.

Vědecká náplň ústavu je zdravě diferencována a vychází z tradic ústavu v minulosti. Především je třeba zmínit taxonomii a biosystematiku, jejichž nejvýznamnějším produktem je v současnosti Květena České republiky. Jde o reprezentativní dílo shrnující poznatky o jednotlivých druzích cévnatých rostlin vyskytujících se v České republice. Dosud vyšlo pět dílů, další tři se připravují. V návaznosti na Květenu vzniká i Atlas rozšíření jednotlivých druhů. Kromě toho jsou studovány zejména skupiny rostlin s apomiktickým (nesexuálním, klonálním) způsobem rozmnožování (*Taraxacum*, *Hieracium*, *Rubus*, *Sorbus*). Poměrně významné je zapojení taxonomů do projektů flór různých částí Evropy (Flora Iberica, Flóra Slovenska, Flora von Mitteleuropa, v minulosti též Flora Europaea) a dalších děl souborného charakteru (Atlas Florae Europaeae).

Algologové studují v současnosti zejména sinice (jimž naši špatní překladatelé z angličtiny říkají modrozelené řasy). Jde o jednu z vývojově nejstarších skupin organismů, jejíž znalost má velký význam i ve spojitosti se současnou vysokou úživností našich vod. Sinice jsou významnou skupinou způsobující vodní květ rybníků a přehrad. Sinice produkují řadu velmi nebezpečných toxinů. Ekologické a ekotoxikologické aspekty rozvoje sinic jsou předmětem studia skupiny v Brně. Dále se algologové zaměřují na funkce jednotlivých skupin řas na stanovištích s extrémními podmínkami, jaké jsou např. v Arktidě či Antarktidě, z hlediska aplikací byl velmi zajímavý projekt studující vliv řas při destrukci antických památek v Římě.

Ekologicky orientované směry se zabývají zejména lučními systémy, a to z několika hledisek: nejzajímavější se jeví vzájemné vztahy mezi genetickou variabilitou druhů a jejich prostorovým uspořádáním. Další skupina pracovníků zkoumá vztahy mezi rostlinami a půdními houbami, tzv. mykorhizy. Vzájemné interakce mykorhiz s bakteriální složkou v půdě jsou předmětem společného výzkumu s podobně zaměřenou skupinou Mikrobiologického ústavu. Další skupina navazuje na taxonomii a zabývá se srovnávací ekologií blízké příbuzných druhů, protože ekologická diferenciací je součástí jejich evoluce. Paralelně s tím probíhá výzkum invazí jednotlivých druhů, který nabývá významu v návaznosti na řadu mezinárodních projektů motivovaných obavami z úniku geneticky manipulovaných organismů. Studována je zejména dynamika invazí a vlastnosti invazních druhů ve vztahu k parametrům invadovaných společenstev. Podobně jako u cévnatých rostlin probíhá projekt mapování epifytických lišejníků. Zde je nutno opět zmínit návaznost na projekty v dalších evropských zemích a také studium vlivu imisí.

Další skupina pracovníků se zabývá dendrochronologií. Existuje jen velmi málo metodologických přístupů, které by umožnily datování až po několik tisíc let zpět s přesností na jeden rok. Tento obor má řadu aplikací, například tímto způsobem bylo zjištěno, že dřevo s předpokládaným obrazem Hieronyma Bosche pochází ze stromu poraženého více než dvacet let po jeho smrti. Uplatnění přístupu spočívá zejména v možnostech poměrně přesné rekonstrukce klimatu (každý druh reaguje jinak, takže při větším počtu druhů lze klima konkrétního roku rekonstruovat poměrně velmi přesně). Na řádově vyšších časových úrovních se pohybují paleoekologové, kteří přispívají k poznání změn vegetace zejména v holocénu a k rekonstrukci jejich příčin. Výzkum je opět součástí standardní celoevropské sítě palynologických profilů.

V rámci ústavu probíhá na geobotanickém oddělení koordinace české části celoevropské syntézy rostlinných společenstev (Vegetation survey of Europe). Další významnou činností je výrazný podíl na dokončení legendy (textové části) ke geobotanické mapě Evropy, byla připravena nová a podstatně jemnější verze mapy potenciální vegetace. Dokončováno je též rozsáhlé dílo věnované současné vegetaci a flóře CHKO Křivoklátsko. Hloubka prozkoumanosti tohoto území se zcela jistě stane nadlouho vzorem a cílem pro ostatní velkoplošně chráněná území ČR.

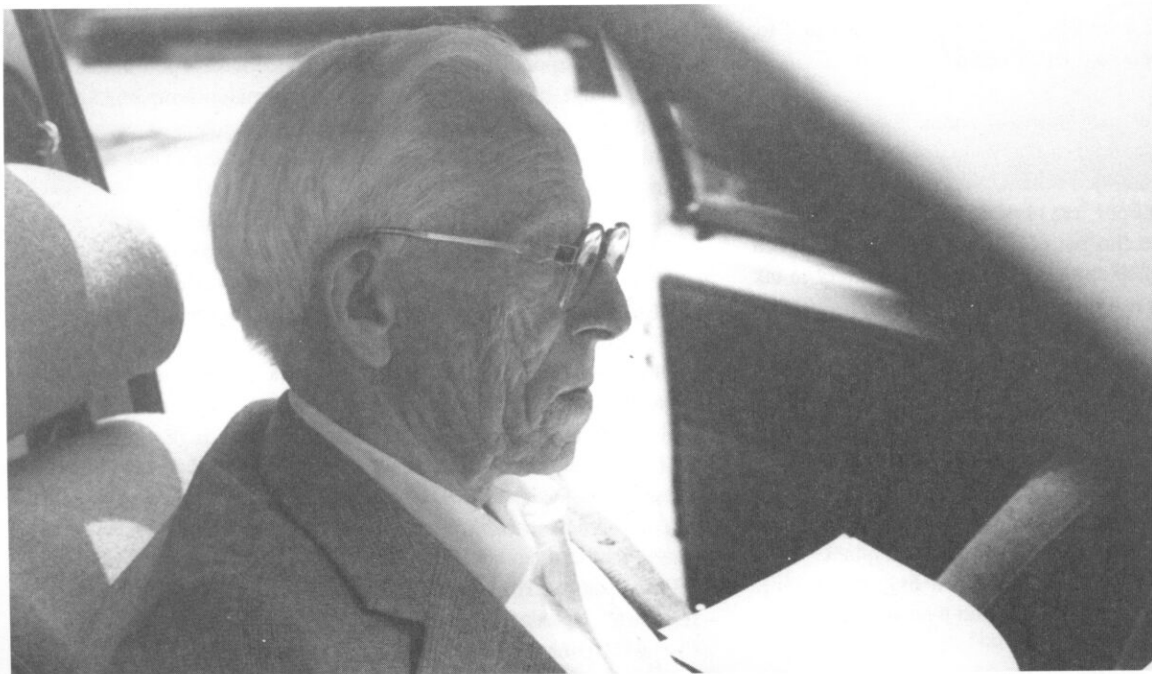
Samostatným problémem je studium hub. V době plánovaného výzkumu, zejména v 70. a 80. letech, se na mykologii poněkud zapomnělo, a tak dnes máme velmi málo kvalitních absolventů tohoto oboru zaměřených na taxonomii. Ještě horší situace byla v oblasti postgraduálního vzdělávání. Začátkem 90. let byl rozvoj oboru negativně ovlivněn několika nečekanými úmrtími, která postihla jak Přírodovědeckou fakultu v Praze (doc. Skalický), tak Botanický ústav (dr. Holubová-Jechová). Kvalitní pracovníci na dalších pracovištích dosáhli důchodového věku. Z tohoto důvodu se na většině pracovišť rozvíjí mykologie znovu a její rozvoj je závislý na několika postgraduálních studentech či mladých postdoktorandech. Zejména počet pracovníků schopných určovat houby je velmi nízký, což je významný nedostatek vzhledem ke složitosti životních cyklů a množství celých velkých, značně odlišných, skupin hub. Pro čtenáře Akademického bulletinu je nutno podotknout, že kloboukaté houby, které si většina z nich představí, tvoří jen malou část toho, co houbami rozumí mykologové. Popisování nových druhů či rodů hub je pro specialistu, zabývajícího se např. druhy rozkládajícími dřevo, téměř rutinní záležitostí, některé skupiny nebyly téměř vůbec studovány; při tom jejich praktický význam (a tedy i potřeba určení) stále roste.

Rád bych zdůraznil jednu specifickou biologického výzkumu, zejména výzkumu zabývajícího se systematikou organismů či společenstev a mapováním: je vázán z velké části na konkrétní geografické prostředí a jeho návaznost se projevuje až při syntézách probíhajících na větším prostoru. Za naše odborníky jej nikdo jiný neudělá, respektive ho udělá špatně (pro řadu cizích pracovníků je naše literatura velmi málo přístupná, zejména z jazykového hlediska). Proto také některé práce začnou být citovány až po provedení takové syntézy.

Odešel velký vědec

aneb

Po panu profesorovi se nám bude stýskat



Cogito ergo sum... Mysl tohoto muže byla povýšena nad rozum, do moudrosti.

Vzpomínkové shromáždění k nedožitým 85. narozeninám čestného předsedy AV ČR profesora Otto Wichterleho se konalo ve velkém sále paláce Žofín dne 6. listopadu 1998.

Setkání bylo projevením úcty, lásky i vděčnosti. Připravilo přítomným spolu s hudbou Kociánova kvarteta vzácnou chvíli vzpomínání, kterou zdobil nejen na velké fotografii úsměv pana profesora. Jeho úsměv byl přítomen i ve všech projevech této slavnosti. Přinášíme v pořadí, jak následovaly, texty z vystoupení předsedy AV ČR profesora Rudolfa Zahradníka, bývalého ředitele Ústavu makromolekulární chemie AV ČR profesora Pavla Kratochvíla a hudebního skladatele a spisovatele profesora Ilji Hurníka.

Profesor Rudolf Zahradník

Paní doktorko, rodino Wichterlova, dámy a pánové,

vzpomínaje na pana profesora, přeji si připomenout, že 19. století mělo vedle učenců - buditelů také Jana Evangelistu Purkyně a v poslední třetině tak vynikající vědce, jakými byli Goll, Gebauer a Masaryk. Ve století 20. byli největší z velkých Jaroslav Heyrovský a Otto Wichterle.

Pan profesor byl ve všech směrech naprosto jedinečný originál. Projevovalo se to ve všech oblastech lidských i vědeckých aktivit; každé setkání s ním byla pozoruhodná událost.

Otto Wichterle měl výrazné rysy geniality. Kdybych v tuto chvíli oslovoval shromáždění chemiků, použil bych pro důkaz argumentů dočista jiných. Ale zde použiji události, která se stala před devětadvaceti lety, v roce 1969 uprostřed léta. Jel jsem přednášet do Groningen do severního Holandska. Z letiště jsem se rychle dostal na nádraží v Amsterdamu a sedl do vlaku. Brzy přistoupil gentleman a holandsky se mne ptal, zda to jede do Groningen. Slovo dalo slovo, ten pán se vrátil po třech letech domů do Groningen, sloužil jako velmi respektovaný chemik u firmy Ciba - Geigy v Basileji. Když se ukázalo, že jsem chemik a z Prahy, velice se rozzářil a řekl: To musíte znát profesora Wichterleho!

Odpověděl jsem: Nejen že ho znám, on byl jeden z mých nejlepších učitelů.

A holandský gentleman se zeptal, jestli si uvědomujeme, že je to geniální chemik.

Zřejmě jsem neodpověděl dost vášnivě, že si to uvědomujeme, protože on dodal, že pokud ví, je to jediný chemik, kvůli kterému bylo zřízeno malé oddělení u Ciba - Geigy, které nemělo za úkol dělat nic jiného než sledovat dílo Otto Wichterleho, především patentovou literaturu, o níž mimochodem Mistr hovořil dosti pejorativně, a hledat cesty, jak Wichterlovy patenty obcházet.

Takových chemiků nosila naše země opravdu málo.

Za zvláštní zmínku stojí pracovní styl pana profesora. Sám s mnoha kolegy patřím k těm nešťastníkům, kteří se denně vracejí domů s těžkou aktovkou, na víkend dokonce se dvěma nebo s kufíkem, aby se tam všechno k práci potřebné vešlo. Pana profesora jsem s aktovkou za celý život neviděl a po letech jsem nabyl dojmu, že snad aktovku ani nemá. Jenom velmi naivní člověk by mohl propadnout domněnce, že prožíval všechna ta jednání, všechny ty rozpravy způsobem ležérním. Naopak. Málokdy jsem viděl partnera v debatě tak neslychaně dobře, tak detailně připraveného, jak byl vždy bez výjimky pan profesor.

Jednou, ale jen jednou jsem dokázal poodhalit roušku toho tajemství. V roce 1992 mne přizval k velmi namáhavému jednání. Žasl jsem nad detaily, které si pamatoval i s chronologickým uspořádáním, což v tom případě hrálo velkou roli. Vyslovil jsem svůj podiv a pan profesor se svým typickým úsměvem řekl: No to víš, to když přijdeš domů, musíš si udělat pár pořádných poznámek...

Od té doby se snažím dělat si pár pořádných poznámek, ale přesto se v pondělí ráno s tím kufíkem, plným a těžkým, vracím do práce.

Jiní budou hovořit o jeho známých a slavných rysech chemika.

Já bych zmínil jen jeden jediný rys, který nebývá dost často připomínán, a mě to hrozně zlobí.

V době, kdy Otto Wichterle zahájil v roce čtyřicátém kurzy z organické chemie u Bati ve Zlíně, tedy v době, kdy takové kurzy substituovaly nacisty zavřené vysoké školy, měla za sebou chemie zhruba 140 let bouřlivého rozvoje. A ta věda chemie byla budována po téměř jeden a půl století způsobem - právě on mi řekl prvně, že se mu říká induktivní: shromažďovala se data a obratní mistři chemici z nich dělali zobecnění. Za celý život jsem nepoznal chemika, který by ta zobecnění dělal dokonaleji, než je dělal pan profesor. Proto také jeho knihy obsahovaly vždy sjednocující ideje, sjednocující principy a přecházely s jistotou ležérností detaily, o nichž právem soudil, že se najdou v příslušných kompendiích.

Další jeho chemický rys, který není vždy doceněn, je ten, že byl brilantní experimentátor, který měl udánlivě nerad špinavé chemické

nádobí, takže na jeho stole se někdy kupilo za sebou více aparatur. On byl kromě toho neuvěřitelný, měřeno v termínech profesionálů, v práci se soustruhem a také jeho foukačské umění bylo ohromující!

Ještě teď cítím rozechvění, které jsem pocítoval, když Mistr stál za mými zády a já jako vstupenku do jeho laboratoře - byl jsem tenkrát ve třetím semestru - jsem musel předvést, to pan profesor vyžadoval, že dovedu ufoukat řádný kus.

S tím kusem bych na výstavu jít nemohl, ale prošel jsem, takže za dvacet minut už jeho asistenti, pánové Kolínský a Švastal dbali o to, abych je nepřicházel okrádat jenom o jejich vzácný čas.

Nemohu svoje vzpomínání ukončit jinak než zmínkou o Wichterlově rodině. V době, kdy se mluvívá o krizi rodiny, on krizi s rodinou nezažil. Svou rodinu miloval. Vše přitom bylo u něho prezentováno způsobem, jakého většinou nejsou schopni ani britští gentlemani. Byl to nejbritštější z gentlemanů, kterého patrně tato zem nosila. O věcech citových hovořil se svou plachou skromností a úsměvem, který je tak znamenitě zobrazen na snímku nad tímto pódium. Stejným způsobem ho ctíla a milovala jeho rodina. Nikdy nezapomenu na některé z večerů nebo obědů, které jsem směl někdy se svou ženou strávit s Wichterlovými. Oba, pán domu i paní domu, dodávali těm chvílím téměř nepopsatelného kouzla. Pan profesor byl neskutečně dobrý vypravěč a zvláštní bylo u Wichterlů to, že si manželé, až na vzácné výjimky, neskákali do řeči. Zatímco v mnoha rodinách se příběhy odvíjejí těžkopádně, Mistr vyprávěl plynule a paní doktorka cítila potřebu udělat jenom čas od času svým skromným a tichým způsobem doplněk.

Příběhy byly prezentovány naprosto originálně a byly podmanivé. Dovedl i všední příběhy podat krásně. Ale mnoho jeho životní příběhů byly příběhy nevšední a jedinečné.



Doma, ve vši prostotě, která je výsadou urozených.

Když vzpomínám v tuto chvíli na Mistra, ještě jednou věcí měla pro mne jeho domácnost, zvlášť jako pro mladého studenta, neuvěřitelné kouzlo: pro chemiky je pojem Beilsteinovo kompendium. To je velikánská řada knih, dvě řady v pořádné knihovně - a pan profesor byl snad jediný z Čechů, který Beilsteina v knihovně měl!

Ač druhý pól rodiny byl celý život zapřísáhlým abstinentem, pan profesor podával vždycky v porcích hodných gentlemana ta nejvybranější vína. Neopakovatelné kouzlo večerů v rodině Wichterlových dále spočívalo v neslýchaném kuchařském umění paní domu, která ale k mému žalu zapjela i ty nejúžasnější šťávy a pečeně vodou nebo pomeřančovým džusem.

Kouzlo Wichterlovy rodiny bylo patrné jak v pražském domově, tak v letním sídle. Víím, jak se Mistr zlobíval, když už hodně po osmdesátce rodina navrhovala, že stromy, které s takovou bravurou poráží v ohromné zahradě, nesmí mít příliš velký průměr. Že se musí spokojit s průměrem menším, že ty velké stromy poráží junioři. Pamatuji, jak měl pramálo porozumění, když jsem před nedávnou dobou měl možnost

zasáhnout na Stražisku, kde se všechno připravovalo k zimnímu spánku a bylo zapotřebí sundat záclony. Na jedné straně byly velmi vysoké štafle, na druhé straně byla bizarní konstrukce, spočívající ze stolu a z nástavců. S úžasnou hbitostí se octnul pan profesor na konci té bizarní konstrukce. Byl to jediný případ, kdy jsem použil téměř hrubé síly, abych ho přemístil k těm štaflím a sám jsem vystoupil na zmíněnou konstrukci.

Dámy a pánové, nechtěl bych být hadačem, ale myslím, že víím, co toto shromáždění v tuto chvíli spojuje. Je to na jedné straně obdiv k Mistrovi: vzpomínka na něj nám do konce našich dnů bude dodávat elán, a i když bychom chtěli někdy udělat malou lumpárničku, vzpomene-li si na Mistra, určitě ji neuděláme.

Další věc, která nás spojuje, je vděk nebi, že mučené české zemi takového velikána dopřalo.

Profesor Pavel Kratochvíl

Otto Wichterle byl bezpochyby jednou z nejvýraznějších osobností české vědy dvacátého století a do dějin naší země se zapsal i jako neohrožený občan.

Měl jsem to štěstí, že jsem celý svůj profesionální život - doslova od prvního dne svých vysokoškolských studií do Wichterlových posledních dnů - strávil v jeho blízkosti. To mě nemohlo ponechat nepoznamenaným jeho charismatickou osobností.

Proto se ve své vzpomínce po letmém uvedení klíčových bodů Wichterlova plodného života uchýlím k osobnějšímu tónu, jenž těm z vás, kteří jste mu nebyli tak blízko, možná přiblíží jeho osobnost i z jiného úhlu pohledu.

Otto Wichterle se narodil dne 27. října 1913 v Prostějově. Tamtéž absolvoval klasické gymnázium a je třeba podotknout, že na své klasické vzdělání byl velmi hrdý. Potom vystudoval Vysokou školu chemicko-technologického inženýrství v Praze. Na škole zůstal jako asistent profesora Emila Votočka, vynikajícího organického chemika, ale také lingvisty a hudebníka. Dobu druhé světové války prof. Wichterle strávil ve Výzkumném ústavu firmy Baťa ve Zlíně. Tam byla jeho práce přerušena čtyřměsíčním vězněním Gestapem. Vzdor ponurým okolnostem se mu zde podařilo vyvinout originální českou obdobu amerického nylonu. Tento materiál pod názvem silon dal u nás po válce vzniknout rozsáhlému průmyslovému odvětví.

V roce 1945 se Otto Wichterle vrátil zpět na svoji alma mater do Prahy, kde zavedl nový obor, makromolekulární chemii, a koncem roku 1949 se stal prvním profesorem tohoto oboru u nás. V roce 1958 proběhla na pražské Vysoké škole chemicko-technologické ničivá politická čistka, při níž byl prof. Wichterle spolu s mnoha dalšími vynikajícími vědci a učiteli propuštěn. Tehdejší vedení Akademie bylo ve srovnání s představiteli vysokého školství mnohem osvětenější a politicky tolerantnější, takže mnoho z propuštěných - vedle Wichterleho mě napadají jména vynikajících fyzikálních chemiků Hály a Erdőse - bylo kupodivu vlídně přijato do ústavů Akademie. Prof. Wichterle nadto dostal, poněkud překvapivě po intervenci ústředního výboru Komunistické strany, od tehdejšího místopředsedy Akademie prof. Šorma skvělou nabídku vybudovat v Akademii Ústav makromolekulární chemie. Ten se během několika málo let stal předním světovým centrem základního výzkumu v této disciplíně. Ústav pan profesor řídil až do normalizačního roku 1969. V temném období 1969-1989 nesměl vykonávat žádné funkce, o to více se však věnoval bádání a vynalézání. Po pádu totality byl v roce 1990 zvolen předsedou ČSAV a po vzniku nástupnické Akademie věd ČR počátkem roku 1993 se stal jejím čestným předsedou.

Období konce let padesátých a začátku let šedesátých bylo pro pana profesora dobou badatelsky mimořádně úspěšnou. V těchto letech vyvinul své hydrofilní gely a prokázal vhodnost tohoto materiálu pro četné aplikace v lékařství. Z nich jsou samozřejmě nejznámější měkké kontaktní čočky, které mu přinesly světovou proslulost a našemu národnímu hospodářství nemalý prospěch vzdor tomu, že prodej licencí organi-

zovaný tehdejší státní monopolní organizací byl veden značně neprofesionálně a realizovaný zisk byl pouze zlomkem toho, čím mohl být při kompetentním řízení celé záležitosti.

Při přípravě této vzpomínky jsem si s údivem uvědomil, že období pro naši zemi katastrofická byla paradoxně pro prof. Wichterleho dobami vědecky a vynálezecky velmi plodnými. Připomeňme si: nacistická okupace - vynález silonu; pogrom na vysoké škole - hydrofilní gely a měkké kontaktní čočky; normalizace - nové technologie výroby kontaktních čoček a poslední Wichterlův velký objev - měkké intraokulární čočky. Zdá se mi to být ironií osudu, hodnou zmínky.

Nyní mi dovolu, abych přešel do více osobního tónu. Po téměř padesátileté interakci s panem profesorem musím říci, že nejlouběji a celoživotně mě poznamenal náš první kontakt, kdy on byl mladým docentem a já právě začínajícím posluchačem chemického inženýrství. První přednáška, kterou jsem vyslechl, byla přednáška z anorganické chemie, kterou tehdy kupodivu vyučoval organický chemik, docent Wichterle. Přednášce však předcházela velmi přísný test, kterým si pedagog ověřil hloubku nevědomostí noviců nejen v chemii, ale i ve fyzice, matematice, znalosti cizích jazyků, ve všeobecném vzdělání a ve schopnostech logického uvažování. Stejně přísnými testy si pan docent každé tři týdny ověřoval, kolik vědomostí o anorganické chemii jsme vstřebali. Vyvrcholením tohoto razantního pedagogického procesu pak byla závěrečná písemná zkouška z anorganické chemie, která trvala čtyři hodiny dopoledne a čtyři hodiny odpoledne. Otázek bylo tolik, že ani nejlépe připravený student nemohl v krátkém časovém limitu na všechny odpovědět. Promyšlená organizace písemky znemožňovala jakékoli opisování a konzultace se sousedy. Večer jsme se všichni vypořádali z posluchárny s pocitem absolutního prázdna v hlavách. Tato první zkouška na vysoké škole byla bezpochyby i zkouškou nejtěžší. Byl to možná poněkud drsný úvod do studia. Na druhé straně však mnohým z nás se vrylo hluboce do mysli, že úspěšné studium vyžaduje soustavnou tvrdou práci. A toto poznání vydrželo mnoha z nás po celou dobu studií a některým i po celý život.

Přes nesmlouvavou přísnost při zkouškách byl pan profesor pedagogem mezi studenty nesmírně oblíbeným a váženým, řekl bych skoro uctívaným, neboť přednášel s neobyčejným zápalem a s nekonvenčním přístupem k látce, což ostatně vyvolávalo kritiku některých konzervativních pánů profesorů a také marxistických ideologů, ale to už by byla jiná kapitola.



I v laboratoři zůstává život hrou.

Když jsem se stal pracovníkem Ústavu makromolekulární chemie, byl ředitel Wichterle mým představeným. Jako v mnoha ohledech i jako šéf byl značně nekonvenční. Když zakládal ústav, snažil se získat spolupracovníky, o nichž usoudil, že jsou schopni tvůrčí vědecké práce, bez ohledu na obor, který vystudovali, nebo v kterém dosud pracovali. Bylo to možná trochu riskantní. Wichterlova pověst a ohromná přitažlivost jeho osobnosti však působily, že brzy kolem sebe shromáždil kolem dvaceti tehdy mladých, až velmi mladých nadšenců, kteří pak v krátké době dali vzniknout v ústavu jednotlivým badatelským směrům.



Nesnesitelná lehkost bytí? Nikoli. Lehkost bytí zcela přirozená.

I já jsem podlehl lákavému pokušení stát se Wichterlovým spolupracovníkem a přihlásil jsem se do konkurzu. Byla to ode mne - mírně řečeno - smělost, neboť v té době jsem měl jen velmi mlhavou představu o tom, co jsou to makromolekuly. Na štěstí pro mne při přijímacím řízení pan profesor tuto skutečnost velkoryse přehlédl.

Zde je třeba také uvést, že neobyčejně šťastnou ruku měl ředitel Wichterle při výběru dvou spolupracovníků, kteří měli nést podstatnou část břemene spojeného s výstavbou nového ústavu. Těmito spolupracovníky byli pánové doktoři Sedláček a Kolínský, skvělí organizátoři nezdolné energie. Triumvirátu Wichterle, Kolínský, Sedláček vděčí Akademie za existenci jednoho ze svých předních ústavů.

Nemohu si vzpomenout, že bych byl kdy od ředitele Wichterleho slyšel jediný příkaz. Naznačil, co je třeba udělat, a ten, koho se to týkalo, učinil potřebné. Jeho neobyčejný demokratismus se projevoval i tím, že často bylo obtížné při setkání pozdravit jako první.

Z mnoha pozoruhodných vlastností pana profesora mě fascinovala jeho rychlost ve všem jeho konání: v myšlení, v pohotových a britkých reakcích v diskusi, při práci v laboratoři a v neposlední řadě i při řízení motorových vozidel.

Pan profesor byl skvělým experimentátorem a většinu svých objevů učinil vlastnoruční prací v laboratoři. Jeho tempu stačil málokdo a přitom všechny nápady, kterými sršel, musely být ověřeny ihned. To ho zřejmě dovedlo k tomu, že si osvojil řadu řemeslných dovedností. Byl znamenitým sklofoukačem; mnohý profesionální sklář by měl potíže se zhotovením elegantních aparatur usklených profesorem.

Vývoj strojů na výrobu kontaktních čoček vyžadoval zhotovení mnoha součástí a jejich neustálé přizpůsobování při ověřování funkce stroje. Čekání na to, až kvalifikovaní řemeslníci práci provedou, netrpělivého vynálezce tak frustrovalo, že se raději naučil pracovat na obráběcích strojích sám. Zdá se mi, že v tomto směru byl Wichterle vynálezcem edisonovského typu.

V práci na soustruhu dosáhl takové dokonalosti, že ve věku už důchodovém získal výuční list soustružníka. Na tento kvalifikační doklad byl velmi pyšný, skoro se zdálo, že více než na některé pocty akademické.

Z doby intenzivní Wichterlovy práce na čočkostroji, ačkoliv je tomu dvacet a více let, mám v mysli živý obraz. Když jsem v zimě, pozdě večer odcházel z ústavu, celá ohromná stěna osmipodlažní budovy byla temná, pouze v prvním patře svítilo okno malé příruční dílny. U okna se nad soustruhem skláněla hlava pana profesora vylepšujícího nějakou součástku. Někdy byly vidět postavy dvě. Tou druhou byla paní doktorka Linda Wichterlová, která přinesla svému choti večeři a pan profesor večeřel, aniž přerušil obrábění.

Otto Wichterle byl velkým občanem této země. Snažil se prosazovat jednoduchou zásadu, že společnost má být spravována v souladu se zdravým lidským rozumem, slušností a tolerancí. Svě přesvědčení dával najevo bez velkých slov, zato však s nemalým patosem vnitřním. Totalitní režimy, jež zde vládly po větší část jeho života, v něm správně vytušily protivníka, kterého nelze podceňovat, a pronásledovaly ho.

Za války to bylo věznění Gestapem, koncem padesátých let nucený odchod z vysoké školy, za normalizace odvolání z funkce ředitele

ústavu, zákaz výjezdu do zahraničí a bezpočet šikan ze strany Státní bezpečnosti a normalizačních představitelů Akademie.

V době Pražského jara 1968 byl pan profesor jedním z předních představitelů demokratizačního hnutí. Stal se poslancem České národní rady a později i Federálního shromáždění. Byl jedním z iniciátorů známé výzvy 2000 slov a jedním ze zakladatelů tehdy vznikajícího Svazu vědeckých pracovníků. Proti srpnové invazi protestoval neohroženě a hlasitě jak doma, tak i na mezinárodním fóru. Jako známá a velmi populární osobnost musel počítat s represemi, včetně těch nejtvrdších. Přesto kategoricky odmítl odejít do emigrace a později snášel se sobě vlastní sarkastickou vyrovnaností již zmíněná příkoří.

Buď vzdán díky Osudu za to, že panu profesorovi bylo dopřáno dožít se doby, kdy se naplnilo alespoň zčásti to, o čem po celý život usiloval, a kdy jeho zásluhy mohly být plně oceněny i v jeho zemi, pro niž tolik učinil.

Je třeba dodat, že na Wichterlově impozantním vědeckém i občanském díle má nemalou zásluhu i harmonické rodinné prostředí, jeho choť paní Dr. Linda Wichterlová, která mu byla déle než půl století nepostradatelnou životní společnicí, i jeho dva synové, dnes vážení vědci, kolegové Ivan a Kamil Wichterlové, a sedm zdařilých vnuků.

Když jsme před pěti léty oslavovali osmdesátiny pana profesora, významný britský chemik profesor Aubrey Jenkins z univerzity v Sussexu uvedl svou práci věnovanou prof. Wichterlemu slovy, která - domnívám se - výstižně charakterizují význam tohoto velkého člověka. Cituji: "Vzdáváme hold profesoru Wichterlemu jako skvělému příkladu vědce a gentlemana. Bez lidí jako on by dnes Česká republika nebyla svobodnou zemí a neměla by tak znamenitou reputaci ve vědě a výzkumu, zejména v oblasti polymerů."



S manželkou po tenise na Stražisku, léto 1988

Profesor Ilja Hurník

Milí Wichterlovi, paní a pánové, vyslechl jsem kdysi názor jednoho pedagoga a psychologa: nejstarší vzpomínka, kterou si člověk z dětství zachová, je významná, skrytě ho provází celý život a všelijak vede a modeluje.

Smím-li uvést svůj případ: maminka mi dávala na hraní kuchyňské váhy. Těšilo mě klást na jednu misku to a na druhou ono, koukat, jak se ty dvě kovové labutě kejklají, ale pozvolna se v pohybu utišují, až zklidní, znehybní a hledí si zblízka do očí. To byla šťastná chvíle - nastala rovnováha. I říkám si, od té doby dělám pořád totéž, tak jako všichni, jimž je souzeno o cosi se pokoušet, cosi zkoumat, vymýšlet. Umělec hledá rovnováhu mezi obsahem a formou, vědec mezi poznanou realitou a teorií. A vlastně všichni, v životě vůbec, toužíme po tomto stavu, dospět k rovnováze.

A tu myslím na pana profesora, který tuto ideu dokonale splňoval.

Je tu jeden pojem, který se zdá být v opozici vůči rovnováze, totiž balanc. Ale pozor, právě balancem se zjednává a potvrzuje rovnováha.



Zůstává tajemstvím, jak je možné, že tato nezáluďně chlapecká tvář byla štítem ducha, který přichází na svět jen ve vzácných hvězdných hodinách.

Nuže, život pana profesora byl jediný, důkladný balanc, ale vždy znovu se dvě labutě jeho vah usmířily a zahleděly do očí, vždy znovu nastala rovnováha a s ní nadhled a vnitřní jistota, u pana profesora tak sugestivní, že před ním kapitulovali i jeho nepřátelé.

Jako člověk moudrý věděl, že k dílu je třeba toho, co je v mezích lidské vůle, která je svobodná, ale omezená. A že musí přistoupit cosi navíc, co v mezích vůle už není, co přichází bůhví odkud, totiž nápad, jiskření ducha, které člověk přijímá jako dar a na čem jen sází.

Sázka, toť pojem ze světa her. K mnoha titulům patří panu profesorovi ještě jeden, a čestný, byl to hráč. Hráč fair play, jenž trvá na poctivé hře, ale nikoli na vítězství. Jemu stačí, a to je hodně, že mu bylo dopřáno do této životní hry, do velkolepého životního dobrodružství vstoupit. Takovýto hráč je prostý závidí, nevádí mu, že kdosi vedle si také hraje a třeba vyhrává.

Pan profesor byl viděn jako optimista. Řekl bych však, že byl nadán čímsi lepším. Optimismus či pesimismus je vlastně jen věštba, že cosi skončí, všechno dobře nebo všechno špatně. Jenže věštby mohou selhat. Je tu však něco, co neselže nikdy, zvědavost.

Pravím zvědavost, nikoli zvědavost, ani v té nemusíme být uspokojeni.

Ale zvědavost nezklame nikdy, neboť cosi se s námi bude dít, třeba už zítra, a my se to dovíme.

A tu se pokouším vžít se do pana profesora, do jeho zvědavosti, co to udělá, když podniknu to a to, když uvedu ve vztah ty a ty látky a jejich síly.

Miloval svou práci, ale neulpěl na ní. Nebyl z těch, kteří praví, věda je mi vším, což znamená, že všechno ostatní jim není ničím. Ulpět na čemkoli znamená vždycky slabost. Ulpíme na majetku a nebudeme mít z něho žádné potěšení, protože se budeme o něj bát. Ulpíme na zdraví a onemocníme, přinejmenším hypochondrii. Ulpíme na slávě a když se nám jakési dostane, budeme bažít po další.

Toho všeho byl pan profesor prostý. Stále táž rovnováha: Jistota toho, čeho na sobě dobyl, a pokora před tím, co přijímal. Sebevědomí, nikdy pycha. Hra riskantní, nikoli hazard. Ctižádost, nikoli slávychtivost.

Takový člověk jako by přitahoval mocnosti mimo svou vůli, má u nich oblibu, dostává dary. Dostal život šťastný ve všech možných podobách, i rodinné. A dostalo se mu i daru posledního. Jak jsme se dozvěděli od jeho paní, odešel ušetřen bolesti za tiché noci.

Vědci praví, že odešel velký badatel. My, kteří jsme do jeho vědy jen mžourali, řekneme prostě, po panu profesorovi se nám bude stýskat.

O problematice sbírek soustředěných v rámci projektu botanické zahrady bylo v nedávné době napsáno poměrně hodně. Výsledkem činnosti ústavu jsou však též sbírky organismů; jejich údržba je poměrně drahá, ale na straně druhé ani malá nebyla jejich pořizovací cena. Jsou to např. kultury izolovaných řas, hub, klony cévnatých rostlin, na nichž probíhaly dlouhodobé experimenty, či rostliny, které je velmi obtížné v přírodě nalézt. Uchování těchto sbírek je také jedním z úkolů ústavu; v případě řas a hub se často jedná o referenční materiál, na němž jsou testovány některé chemikálie apod. Financování takových sbírek není v ČR dořešeno (mimo rezort Ministerstva zemědělství) a bylo již i jedním z témat diskutovaných Národním komitétem pro biodiverzitu.

Málokdo si asi uvědomuje tu skutečnost, že Průhonický park je jednou z našich nejnavštěvovanějších kulturních institucí. Počet návštěvníků je velmi těžké odhadnout vzhledem k množství nekontrolovaných vstupů do parku; v každém případě jde o statisíce. Kvalifikovaná údržba parku, doplňování výsadby a jejich sledování je hlavním úkolem Správy parku. Kromě toho se její pracovníci zabývají i osvětou a v případě objednávky provádějí i exkurze vážnějších zájemců o park. V současné době je připravována stálá expozice věnovaná minulosti i přítomnosti parku, jejíž součástí bude i unikátní sbírka šišek většiny jehličnanů světa.

Ústav má v současné době založena tři společná pracoviště s vysokými školami: s Biologickou fakultou Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích, s Přírodovědeckou fakultou Masarykovy

Univerzity v Brně a Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze. V rámci těchto pracovišť probíhá specializovaná výuka, vzniká řada diplomových prací. Pracovníci Botanického ústavu AV ČR zajišťují řadu přednášek; kromě uvedených škol přednášejí i na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Výhled do budoucnosti je silně ovlivněn především současnou neutěšenou situací na trhu s byty. Hlavním problémem ústavu není nedostatek mladých lidí; problémem je schopné a prací zaujaté mladé vědecké pracovníky udržet i po skončení jejich postgraduálního studia, kdy na ně značně doléhají starosti se založením rodiny.

Ústav vydává od roku 1966 časopis *Folia Geobotanica* (do roku 1997 pod názvem *Folia Geobotanica et Phytotaxonomica*), jehož distributorem v zahraničí je ve Švédsku působící nakladatelství Opulus Press (bližší údaje viz Akademický bulletin 2/98). Na pracovišti Botanického ústavu v Třeboni sídlí redakce časopisu *Algalological Studies*.

Botanický ústav AV ČR

Zámek 1

252 43 Průhonice

Ředitel: RNDr. František Krahulec, CSc.

Tel.: +420 2 71 01 52 33

Fax: +420 2 67 75 00 31

E-mail: ibot@ibot.cas.cz

Zprávy - oznámení

Cena za výzkum

V pondělí 9. listopadu 1998 udělil ministr školství, mládeže a tělovýchovy ČR Cenu za výzkum **RNDr. Janu Krajčíkovi, DrSc.**, vedoucímu vědeckému pracovníkovi Matematického ústavu AV ČR, za práci *Bounded Arithmetic, Propositional Logic, and Complexity Theory* (Cambridge, Cambridge University Press 1995).

Publikace dr. Krajčíka jsou často citovány, přednáší na Karlově univerzitě v Praze, je zván k přednáškám na mezinárodních konferencích a k přednáškovým pobytům na zahraničních univerzitách v Evropě i v zámoří. Oceněná práce dr. Krajčíka je těsně spjata s počítáním na počítačích. Tematicky se práce nachází na hranici mezi matematikou, logikou a informatikou, je zcela originální a přistupuje ke studované problematice komplexně a matematicky rigorózně.

Není snadné představit na veřejnosti výsledky badatelské práce v matematice. Sama teorie složitosti, tedy pojem, který se vyskytuje v názvu oceněné práce, však může mít i názorné aplikace. Zjednodušeně je otázka asi následující: jak provést výpočet tak, aby na něj bylo potřeba co nejméně počítačových operací, a tedy co nejméně času, a aby byl co nejméně složitý, a tudíž co nejlevnější. Teorie složitosti pak může dát teoretickou odpověď na otázku, zda určitý výpočetní postup lze nahradit lepším a méně složitým, nebo zda taková alternativa neexistuje.

Oceněná monografie je považována za průkopnickou práci. Není to jen proto, že shrnuje stav badatelského poznání v tomto vědním oboru. Předností práce je i to, že

obsahuje celý seznam zajímavých, dosud neřešených problémů, a bude tak stimulovat další vědecké bádání.

Karel Segeth

COBASE 1999-2000

(Collaboration in Basic Science and Engineering)

National Research Council nabízí granty z prostředků U.S. National Science Foundation americkým vědcům, kteří chtějí navázat **nová** pracovní partnerství s kolegy ve střední a východní Evropě. Žadatel o grant musí splňovat tyto podmínky:

- má doktorát (PhD), americké občanství nebo stálé bydliště v USA,
- jeho zahraniční partner má doktorát (CSc.) nebo ekvivalentní zkušenost ve výzkumu nejméně 6 měsíců před plánovaným začátkem společného projektu a je občanem některé ze zemí bývalého východního bloku (včetně zemí bývalého SSSR),
- není zaměstnancem americké vlády,
- během čtyřletého období může získat jen 2 granty, protože program je zaměřen na podporu nových spoluprací.

Zvláštní pozornost bude konkursní komise věnovat žadatelům, kteří získali doktorát v posledních 6 letech, a těm, kdo chtějí pracovat s kolegy z méně známých zemí a oblastí.

Granty v tomto programu nejsou určeny těm, kteří v současné době mají grant National Science Foundation a mohou žádat o zahraniční přídavek NSF (NSF international supplement).

Žádat o grant lze v oborech: antropologie, archeologie, astronomie, biochemie, biofyzi-

ka, genetika, biologie obecně, chemie, informatika, vědy o Zemi, ekonomie, technika (engineering), vědy související s životním prostředím, geografie, historie a filozofie vědy, matematika, fyzika, psychologie, vědní a technologická politika, sociální vědy.

Nepřijímají se žádosti z oblasti zemědělské produkce; klinického výzkumu včetně testování nebo vývoje léků; diagnostiky, etiologie a léčby lidských tělesných a duševních chorob, abnormalit a dysfunkcí; používání zvířecích modelů lidských chorob nebo stavů.

Krátkodobé granty (2500-2750 \$) se poskytují Američanům, kteří chtějí na 2 týdny pozvat nebo navštívit své středoevropské a euroasijské kolegy k přípravě společných návrhů projektů.

Dlouhodobé granty (3300-15 300 \$) jsou určeny k pozvání nebo návštěvě kolegy na 1-6 měsíců k práci na projektech. Předpokládá se společná publikace výsledků.

Termíny pro podání žádosti (datum poštovního razítka):

- 28. prosince 1998** (jen příprava projektů)
- 5. dubna 1999** (jen příprava projektů)
- 30. června 1999** (jen dlouhodobé granty)
- 16. srpna 1999** (jen příprava projektů)

Informace a formuláře žádostí:
Office of International Affairs
National Research Council
2101 Constitution Avenue NW (FO 2060)
Washington, DC 20418
E-mail: OCEE@NAS.EDU
URL: <http://www2.nas.edu/oia/22da.html>

Inovace 98

Ve dnech 1. – 2. prosince 1998 se v kinosále Národního technického muzea v Praze 7, Kostelní 42, uskuteční 5. mezinárodní sympozium INOVACE 98.

Sympozium je věnováno koncepčním otázkám inovačního podnikání a komercializaci výsledků výzkumu a vývoje v ČR a v zahraničí.

Součástí sympozia INOVACE 98 je výstava, na které mohou firmy a organizace ve výstavní síni v přízemí Národního technického muzea prezentovat ve dnech 1. – 9. prosince 1998 konkrétní příklady úspěšné realizace výsledků výzkumu a vývoje v průmyslové praxi. Výstavy se účastní také firmy, které se úspěšně podílely na tuzemských a zahraničních programech výzkumu a vývoje (např. TECHNOS, EUREKA) a úspěšní řešitelé programu KONTAKT ze SRN.

Dne 9. prosince 1998 budou vyhlášeny výsledky 3. ročníku soutěže INOVACE ROKU 98.

Bližší informace je možné získat také na internetové stránce www.aiecr.cz

Kontakt: Asociace inovačního podnikání ČR, Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1, tel: 02 - 210 82 275, tel: 02-210 82 276

Akademická rada Akademie věd České republiky

vypisuje výběrové řízení na obsazení funkce ředitele pracoviště Akademie věd

Středisko služeb

Požadavky: vysokoškolské vzdělání, praxe v oboru, organizační schopnosti a zkušenosti, jazykové znalosti, morální bezúhonnost.

Přihlášky se stručným životopisem a doklady o dosažené kvalifikaci, s přehledem dosavadní praxe a se stručným rozбором hlavních záměrů a představ o činnosti přijímá do 14 dnů po uveřejnění tohoto oznámení **Kancelář Akademie věd České republiky, sekretariát ředitele, Národní tř. 3, 117 20 Praha 1, telefon: 24 24 05 05.** Přípravuje se převedení sídla pracoviště z Prahy do Třeště.

Botanický ústav AV ČR přijme

vysokoškola - absolventa v oboru analytické chemie (servis a vývoj metod pro analýzy vod, půd a rostlin).

Přihlášky písemně nebo telefonicky. Nástup dle dohody. Konkurz uchazečů se koná 10. 12. 1998 na adrese: **Botanický ústav AV ČR, Úsek ekologie rostlin, Dukelská 145, 379 82 Třeboň, tel.: 0333/721127**

Akademická rada Akademie věd České republiky

vypisuje výběrové řízení na obsazení funkce ředitele pracoviště Akademie věd:

Archiv Archeologický ústav, Praha

Požadavky: vysokoškolské vzdělání příslušného zaměření, praxe v oboru, významné výsledky tvůrčí vědecké činnosti, organizační schopnosti a zkušenosti, jazykové znalosti, morální bezúhonnost.

Přihlášky se stručným životopisem a doklady o dosažené kvalifikaci, s přehledem dosavadní praxe, publikační činnosti a se stručným rozбором hlavních záměrů a představ o činnosti ústavu přijímá do 14 dnů po uveřejnění tohoto oznámení **Kancelář Akademie věd České republiky, sekretariát ředitele, Národní tř. 3, 117 20 Praha 1 telefon: 24 24 05 05.**

Nejprodávanejší tituly v knihkupectví ACADEMIA za říjen

	počet výtisků
Rosten: Jidiš pro radost	117
Hodík: Encyklopedie pro milovníky Švejska	98
Nová slova v češtině - Slovník neologizmů	66
Kašparová: Pravda přichází z Novy (nakl. Formát)	65
Dějiny Slovenska (nakl. Lidové noviny)	63
Jaklová: Myšlení jako vášeň	61
Akademický slovník cizích slov	50
Fejtő: Rekviem za mrtvou říši	48
Wandycz: Střední Evropa v dějinách	43
Fendrych: Jako pták na drátě (nakl. Torst)	33

Hindsko-český slovník

V prostorách Indického velvyslanectví (Praha 1, Valdštejská 6) se uskuteční **10. prosince 1998** od 18,00 hodin křest knihy **Hindsko-český slovník**, která vznikla v rámci grantového projektu na půdě Orientálního ústavu AV ČR. Akce se kromě představitelů velvyslanectví a našich předních orientalistů zúčastní také předseda Akademie věd ČR prof. Ing. Rudolf Zahradník, DrSc.

I. Mezinárodní konference "Vědeckotechnické parky v ČR"

Ve dnech 3. – 4. prosince 1998 se v kinosále Národního technického muzea v Praze 7, Kostelní 42, uskuteční I. mezinárodní konference "Vědeckotechnické parky v ČR". Program prvního dne konference je rozdělen do tří tematických okruhů. V dopoledních hodinách se koná plenární schůze, zabývající se problematikou vědeckotechnických parků nejen v Evropě, ale i v USA a Kanadě. Na tuto sekci navazuje odpoledne IX. valná hromada Společnosti vědeckotechnických parků a doprovodný program sestávající ze setkání s primátorem hlavního města Prahy a utkání v malé kopané ČR - SRN vědeckotechnických parků. Druhý den je na programu česko-německé setkání VTP a 6. SPICE meeting. Bližší informace a program konference je možné získat na níže uvedené adrese.

Kontakt: Společnost vědeckotechnických parků, Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1, tel: 02-210 82 275, tel-fax: 02-210 82 276.

Matematický ústav AV ČR

vypisuje konkurs

na místo knihovníka vědecké knihovny

Požadavky: knihovnické vzdělání (úplné střední odborné), znalost angličtiny a práce na počítači vítána. Plat podle nař. vlády 251/92 Sb., 7. nebo vyšší platová třída v závislosti na splnění předpokladů. Informace na tel: 22 09 07 02.

Přihlášky písemně se stručným životopisem do dvou týdnů po zveřejnění na adresu:

**Matematický ústav AV ČR, sekretariát
Žitná 25, 115 67 Praha 1**

Národní technické muzeum - - přednášky

3. 12. 1998 - Potraviny v pokročilé civilizaci - Prof. Ing. Dušan Čurda, CSc.

Přednáška přiblíží následující problémy z oblasti potravinářství. Potraviny - konzervativní materie, romantické a racionální přístupy. Základ: produktivní zemědělství. Rizika genového inženýrství? Mýty kolem průmyslového zpracování potravin. Potraviny sýrové, čerstvé a konzervované. Bezpečnost především - systém HACCP. Nutriceutika - mezi potravinami a léky. Vše pro pohodlí konzumenta - je to nemravné? Ekobilance jako racionální kritérium hodnocení ekologických aspektů. Limity: kapacita žaludku?

10. 12. 1998 - "Technické aspekty rozvoje astronomie v příštích desetiletích" - RNDr. Jiří Grygar, CSc.

Astronomie patří mezi nejnákladnější přírodní vědy, takže její financování se odehrává ve velkém předstihu, a proto lze již nyní shrnout, kterými cestami se bude ubírat pozorovací astronomie v první třetině 21. století. Na zemi budou uvedeny do chodu dalekohledy se sběrnou plochou ekvivalentní 25 m zrcadlům. Zvláště rychle pokročí optická interferometrie obdobná aperturní syntéze v radioastronomii. Neobyčejně se rozšíří infračervená astronomie. Netradiční obory jako astrofyzika kosmického záření, neutrin a gravitačních vln získá nové citlivé detektory. V kosmické astronomii se uplatní kosmický teleskop příští generace, sondy k vnějším planetám od Marsu po Saturn a patrně bude zřízena automatická pozorovací stanice na Měsíci. Pokročí také astrometrie z kosmických sond a simulace astrofyzikálních dějů na superpočítačích nové generace.

17. 12. 1998 - Historie a poslání technických univerzit - Prof. Ing. Petr Zuna, CSc.

Příspěvek shrnuje v první části vývoj technického vzdělání se zaměřením na

Evropu a naši republiku. V další části diskutuje současnou problematiku inženýrského vzdělání, zamýšlí se nad poklesem zájmu o technické vzdělávání, vazbou technických vysokých škol na průmyslovou praxi a nad úlohou státní administrativy. Pozornost je věnována významu vědecké a tvůrčí činnosti pro vysokoškolské vzdělávání. Je diskutována iracionalizace a globalizace vysokého školství.

Přednášky se konají vždy ve čtvrtek od 17 hodin v Kinosále muzea (Kostelní 42, Praha 7).

Mellonova nadace

Mellonova nadace nabízí tříměsíční Postdoctoral Fellowships zájemcům z Bulharska, Česka, Maďarska, Polska, Rumunska a Slovenska v období červen 1999 - květen 2000 na univerzitě v Edinburgu (The Institute for Advanced Studies in the Humanities). Požádat o stipendium mohou specialisté ze všech humanitních oborů, přednost budou mít ti, jejichž práce nějak souvisí s evropským osvícenstvím (cca 1720 - 1800). Věkový limit je 45 let, stipendista nemusí pravidelně přednášet, předpokládají se 1 - 2 semináře. Nadace hradí zpáteční letenku, ubytování a všechna

běžná vydání. Přihlášku je třeba doručit řediteli ústavu do konce března 1999. Kandidáti by měli požádat 2 - 3 specialisty z oboru, aby své doporučující dopisy adresovali přímo řediteli (**termín 15. dubna 1999**). Oznámení a formulář přihlášky jsou u Mgr. A. Magaly, zahraniční odbor KAV ČR, Národní 3, Praha 1, tel.: 24240516, e-mail magala@kav.cas.cz.

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

vypisuje konkurs na obsazení jednoho místa vědeckého pracovníka se zaměřením na:

český domácí odboj v letech 1939-1945

Požadavky: ukončené vysokoškolské studium historie, jazykové znalosti a praxe v oboru.

Přihlášky doplněné dokladem o vzdělání, životopisem a bibliografií zašlete do 15. 12. 1998 na adresu:

**Ústav pro soudobé dějiny AV ČR
sekretariát ředitele
Vlašská 9, 118 40 Praha 1
Malá Strana
tel/fax: 53 90 72 nebo 573 20 465**

Události

Mezinárodní seminář o transgenních rostlinách

Entomologický ústav Akademie věd ČR a Občanské sdružení Biotrend uspořádaly 19. a 20. listopadu t.r. mezinárodní seminář o transgenních rostlinách odolných vůči hmyzu. Jeho páteří byly přednášky předních zahraničních odborníků. Seminář se uskutečnil v zasedací síni Ústavu makromolekulární chemie v Praze na Petřínách, jednacím jazykem byla angličtina.

Organizace setkání byla vyvolána současnými diskusemi o prodeji produktů z kukuřice, která nese gen z hmyzího patogenu *Bacillus thuringiensis*, v pozadí byly však problémy daleko hlubší. Díky vědeckému pokroku žijeme déle a lépe než naši předkové, počet obyvatel na zemi však exponenciálně roste a přitom je záborom půdy a nadměrným užíváním chemikálií ničeno životní prostředí. Lidstvu stále ještě hrozí hlad a v dlouhodobější perspektivě takové narušení životního prostředí, které sníží kvalitu lidského života, může ohrozit jeho existenci. Klíčem k řešení těchto problémů je zavádění biotechnologií, které zvýší produkci potravin a současně sníží zátěž životního prostředí. Vývoj a praktické využití transgenních rostlin odolných vůči hmyzu je jednou z těchto biotechnologií.

V našich zeměpisných šířkách jsou škody způsobované v zemědělství hmyzími škůdci poměrně malé, ve světovém měřítku však hmyz údajně ničí až 20 % úrody (z velké části během skládání). Hlavními prostředky ochrany rostlin proti hmyzu jsou dnes chemické insekticidy. Jejich spotřeba ve světovém měřítku stále ještě vzrůstá, i když dobře víme o jejich vedlejším nepříznivém působení na životní prostředí. Známe bezpečnější způsoby ochrany rostlin, např. použití dravých druhů hmyzu nebo hmyzích patogenů, ale vysoká cena těchto metod omezuje jejich využití. Patogeny hubí hmyz prostřednictvím látek, které jsou pro hmyz jedovaté, pro ostatní organismy však zřejmě neškodné. I rostliny se brání proti hmyzu produkcí několika typů látek, jež omezují hmyzí růst, rozmnožování a případně způsobí i smrt. Protože kultivace patogenů je nákladná

a v rostlinách obvykle vzniká obranných látek jen malé množství, objevily se už dávno úvahy o výrobě účinných látek chemickým průmyslem. To se nepodařilo a vzhledem k charakteru těchto látek to bez použití biotechnologií zřejmě nebude nikdy možné.

S rozvojem molekulární biologie se otevřely nové možnosti. Mnoho přírodních látek účinných na hmyz je peptidické povahy. Tyto látky jsou tedy "bezprostředními" produkty genů, tj. úseků molekuly desoxyribonukleové kyseliny, která kóduje všechny vlastnosti každého organismu. Vědci dnes umí jednotlivé geny izolovat a přenášet do jiných organismů. Tak se vytváří transgenní organismy, které mohou nově získaný gen využívat jako svůj vlastní. Pokud tento gen kóduje některou z obranných látek, je tato látka produkována a chrání rostlinu a případně její skladované části proti hmyzu.

Už v polovině osmdesátých let připravili vědci americké firmy Monsanto brambory nesoucí gen z výše uvedené bakterie *Bacillus thuringiensis*, která se proti hmyzu běžně používá (o její zavedení v České republice se zasloužil pracovník Entomologického ústavu AV ČR RNDr. Jaroslav Weiser, DrSc.). Brambory nesoucí bakteriální gen jsou jedovaté pro mandelinku bramborovou, pro domácí zvířata a lidi jsou však neškodné. Odpadá ošetřování insekticidy a tím se šetří životní prostředí i peníze. Tato výhoda vedla k rychlému rozšíření počtu plodin nesoucích různé cizí geny. Přenášejí se geny zvyšující odolnost rostlin vůči chorobám, např. houbovým, zlepšující složení produktů (např. zvyšující výživnou hodnotu kukuřice), propůjčující rostlinám odolnost vůči herbicidům aj. Dnes v USA i některých jiných zemích vytlačily transgenní tabák či kukuřice běžné odrůdy, přesto je však použití transgenních rostlin stále předmětem sporů. Proč?

V pozadí debat o transgenních rostlinách jsou často zájmy ekonomické. Příprava transgenních rostlin pro praxi není snadná a tróufnou si na ni jen velké agrochemické firmy, které tak získávají

monopol na produkci osiva či sadby. Pokud jsou kultivary s vnesenými geny opravdu lepší, je o ně zájem a klesá poptávka po netransgenních odrůdách. To ničí malé semenářské podniky a zvyšuje závislost celých států, zejména rozvojových, na mezinárodních agrochemických koncernech. Druhým důvodem sporů je "bezpečnost" transgenních rostlin. Pro některé lidi je nebezpečná každá novota a pro jiné jsou nepřijatelné jakékoliv manipulace s tím, co stvořil Bůh. Tyto a obdobné argumenty neobstojí, protože všechny kulturní rostliny a domácí zvířata zásadně změnili už naši předkové standardními metodami šlechtění a plemenářství. Seminář přispěl k zodpovězení oprávněných otázek: Nemohou se stát škůdci k produkované látce odolní? Jak zajistíme, aby se účinná látka nedostala k užitečným druhům hmyzu? Můžeme jednoznačně vyloučit, že vnesený gen nebude modifikován a pak produkovat látku nebezpečnou i lidem? Není možný tak zvaný horizontální přenos genu na jiné druhy rostlin a tím vyvolání ekologické katastrofy? Tyto otázky je možno zodpovědět jen prostřednictvím výzkumu a dostatečné kontroly využívání transgenních organismů. Shrnutí současného stavu a specifikace možných problémů spojených s širokým využitím transgenních rostlin byly předmětem pražského semináře.

Cílem setkání bylo porovnat přínosy a rizika použití transgenních rostlin a převést emocionální spory na racionální úroveň. Chceme stimulovat výzkum transgenních rostlin v České republice, přispět k informovanosti odborné veřejnosti a snad i napomoci české legislativě.

Prof. Dr. František Sehnal,
ředitel Entomologického ústavu AV ČR

Funkcionalismus ve vědě a filosofii

Ve dnech 3. - 5. listopadu t.r. uspořádal FLÚ AV ČR pod souhrnným názvem "Funkcionalismus ve vědě a filosofii" mezioborový seminář k obecným otázkám pojmu funkce.

Pojem funkce má široký okruh použití: klasickým způsobem se jako popisný a vysvětlující pojem uplatňuje v přírodních a humanitních vědách. Známa je také jeho aplikace v architektuře a umění, která zavádí určitý styl do těchto oborů, pojmenovaný přímo jako "funkcionalismus". Ve filosofii využití pojmu funkce znamenalo dokonce zrod nového filozofického směru, tzv. analytické filosofie. Je zřejmé, že taková šíře záběru pojmu funkce přináší s sebou také různorodé určení tohoto pojmu, sahající od formálně logického až po prakticky účelové. Diskuse, které se zúčastnili vedle filozofů také vědci zastupující přírodovědné a humanitní obory, ovšem ukázala, že ani tak široké a různorodé vymezení a použití pojmu funkce není překážkou k vzájemné komunikaci jak na poli vědy, tak i filosofie.

Semináře se zúčastnily Filozofický ústav AV ČR, Ústav pro jazyk český AV ČR, Ústav pro českou literaturu AV ČR, Západočeská univerzita, Ostravská univerzita, Palackého univerzita v Olomouci, Masarykova univerzita v Brně, Slovenská akademie věd, Filozofický ústav ČVUT, Filozofická fakulta UK a Přírodovědecká fakulta UK.

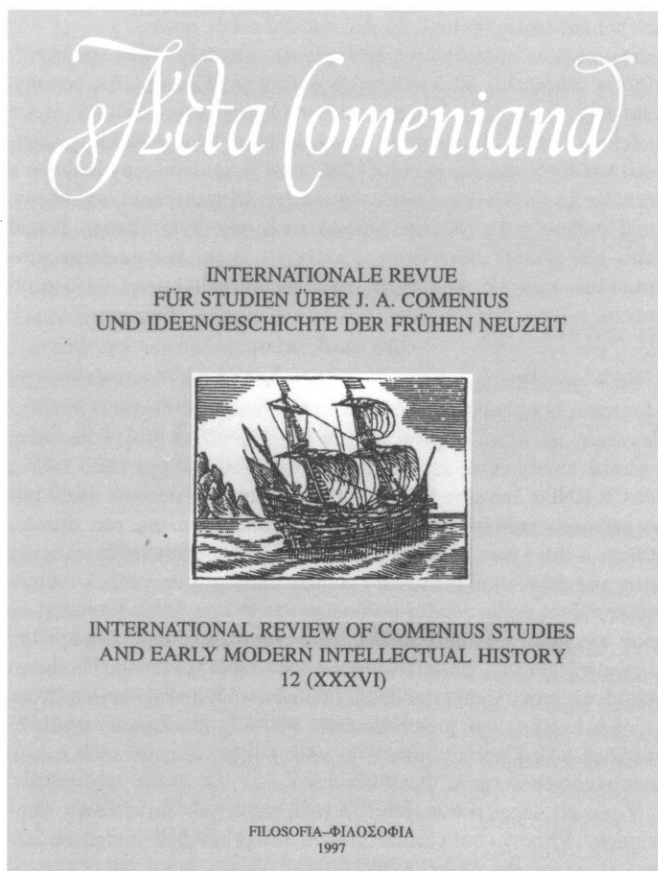
J. Krupka



Na snímku zleva prof. PhDr. Karel Berka, DrSc., z Filozofického ústavu AV ČR, prof. PhDr. František Daneš, DrSc., z Ústavu pro jazyk český AV ČR a doc. RNDr. Jaroslav Peregrin, CSc., z Filozofické fakulty UK při diskusi na mezioborovém semináři Funkcionalismus ve vědě a filosofii.

Foto: Alena Sobotková

Dary tiskovému odboru



ACTA COMENIANA.

International Review of Comenius Studies and Early Modern Intellectual History 12 (XXXVI)

Svazek přináší 7 příspěvků přednesených původně na česko-britském semináři "Intelektuální komunikace v 17. stol." pořádaném komeniologickou skupinou Filozofického ústavu AV ČR v září 1995. H. Hotson (Aberdeen) zkoumá styky herborského profesora filozofie a teologie J. H. Alsteda s českými zeměmi. Studie M. Bečkové (Praha) mapuje korespondenci seniorů Jednoty bratrské z poznaňských sbírek. M. Greengrass (Sheffield) analyzuje na základě písemností S. Hartliba fenomén "rukopisného publikování". Příspěvek V. Urbánka (Praha) podává rekonstrukci sítě korespondenčních partnerů J. A. Komenského. J. Beneš (Praha) zpracovává údaje o Komenského korespondenci obsažené v rukopisu Clamores Eliae. J. Young (Sheffield) přibližuje na základě korespondence matematika J. Pella a přírodního filozofa J. Moriaena diskuzi o "nové matematice". J. Kroupa (Praha) věnuje svůj příspěvek analýze korespondence B. Balbína. Další studie zahrnují rozbor Komenského politického spisku Panegyricus CaroloGustavo z pera J. Beera (Düsseldorf), pojednání V. Viktory (Plzeň) o exilové příležitostné poezii obsažené v blahopřejném sborníku ke sňatku Komenského dcery a příspěvek Z. Beneše (Praha) o historickém myšlení Otakara Odložilíka. Rozsáhlou edici korespondence bratrských seniorů připravila M. Bečková, dosud nepublikovaný dopis Komenského vydal W. J. Hitchens (Sheffield). Přehled novějšího maďarského bádání o literární kultuře v Uhrách raného novověku zpracoval Z. Hojda (Praha). Svazek obsahuje též řadu recenzí české, slovenské, polské, německé, anglické, francouzské a holandské odborné literatury o Komenském a kulturních dějinách raného novověku. Příspěvky jsou otištěny v angličtině, němčině a francouzštině.

V. Urbánek

Nová slova v češtině - slovník neologizmů

Autorský kolektiv pod vedením Olgy Martinové sestavil slovník, který se liší od standardních slovníků především tím, že zaznamenává novou, dynamickou vrstvu slovní zásoby - tzv. neologizmy, tj. nová nebo přejatá slova a slova užívaná dříve, která dnes nabyla nových významů. Najdeme zde na 4600 hesel ze všech oborů, i těch, jež dnes nejvíce hýbou společností, tj. z politiky a ekonomie, slang počítačových expertů, dynamickou vrstvu slovní zásoby, pronikající do naší běžné mluvy. Pro stanovení toho, co bylo do slovníku zařazeno, vycházeli autoři z lexikálního materiálu z období 1985-1995. V důsledku změn v politickém a hospodářském životě, v životním stylu, v způsobech veřejné komunikace, ve využívání nové techniky v komunikaci, zejména počítačů, se setkáváme s nebyvalým množstvím zcela nových výrazů. Vedle těch, které se velmi rychle vžily (např. sponzor, bezolovnatý benzin, mikrovlnná trouba, video, bankomat, fax apod.), anebo jsou utvořeny způsobem běžným (např. kioskař, stolkař, kinař), existují výrazy, které nejsou ještě zcela po stránce formální ustáleny (např. jízda na boulich apod.). Slovník obsahuje vedle běžně užívaných výrazů i slova tvořená jen příležitostně. Ta jsou vázána často na sféru literární, kulturní, publicistickou apod. Je třeba připomenout, že ne všechna nová slova budou bezpodmínečně užívána i v dalším období. Jejich význam se může během doby teprve vykrystalizovat a může být i odlišný od významu, ve kterém se slovo užívá dnes. Vzhledem k naznačenému charakteru nového lexika slovník není normativní.

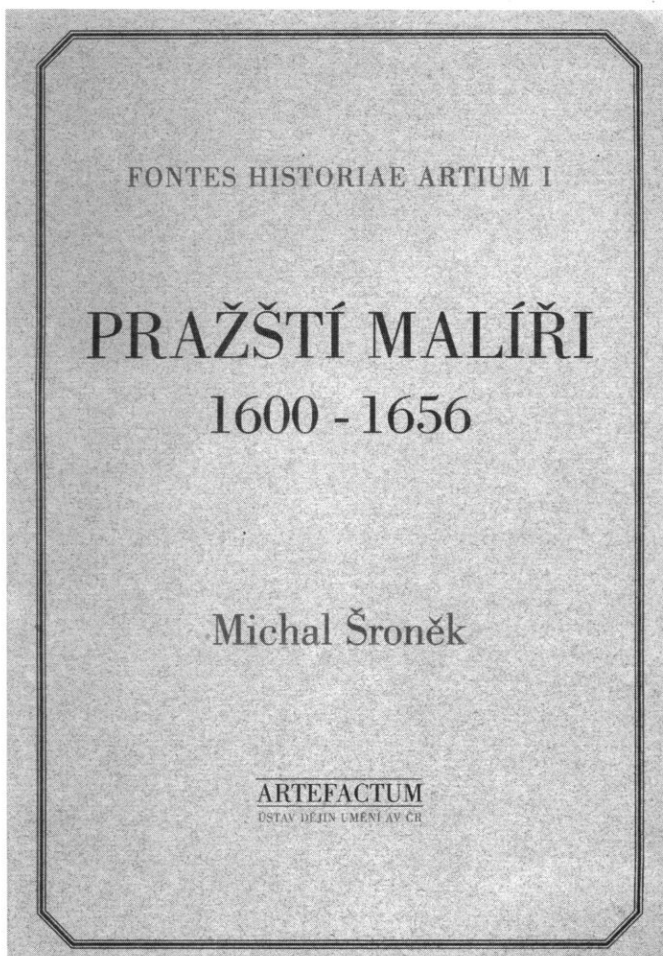
Slovník Nová slova v češtině ocení každý, kdo pracuje s mluveným a psaným slovem - učitelé, novináři, studenti, překladatelé i redaktoři. Jeho vydáním jsme se přiblížili k moderní lexikografii vyspělých zemí, kde se vydávání slovníků nových slov stalo již dávno samozřejmostí.

Knihla vznikla v Ústavu pro jazyk český AV ČR jako jeden z výsledků finančních projektů Grantové agentury České republiky (první rukopisná verze). Vydalo ji nakladatelství Academia Praha 1998.

J. Krupka

NOVÁ SLOVA V ČEŠTINĚ SLOVNÍK NEOLOGIZMŮ ACADEMIA

NEOLOGIZMY



Pražští malíři 1600 - 1656

Výjimečné dílo je vlastně slovníkem všech osob malířské profese, tj. učedníků, tovaryšů, cechovních mistrů, štolířů i dvorských umělců uvedených v Knize Staroměstského malířského cechu z let 1600-1656 (tzv. Manuálu pražského pořádku malířského, jinak také Knihy protokolů pražského malířského cechu). Cílem práce bylo shromáždit všechny údaje o jednotlivých umělcích publikované v odborné literatuře a tato fakta seřadit a utřídit tak, aby bylo zřejmé zda autor - PhDr. Michal Šroněk, CSc. -, čerpal z původního písemného pramene, či zda se jedná o údaje citované sekundárně (přesně, zkresleně, protichůdně apod.), nebo jde-li již o údaje shrnuté v souhrnné práci slovníkového charakteru. Jednotlivá hesla jsou tedy na rozdíl od běžných encyklopedií doplněna podrobným poznámkovým aparátem. Záměrem bylo provést jakousi inventuru dosavadních znalostí a přehledně podat shromážděná fakta, což se zcela podařilo. Při práci na slovníku autor zároveň využil příležitost k publikování dosud neznámých údajů vyplývajících z archivních řešení L. Janstové a výsledků archivního průzkumu prováděného v rámci mezinárodního grantového projektu "Rudolf II. 1576-1612 (Geschichte, Kunst und Kultur). Z hlediska časového, generačního a slohově vývojového se ve slovníku vedle sebe objeví například tak vzdálené osobnosti, jako byli na jedné straně iluminátoři utrakvistických kancionálů A. Ledecký (zemř. 1592) a M. Hutský (zemř. 1599), na druhé straně i zakladatelská osobnost české barokní malby K. Škréty (1610-1674).

Biografický slovník Pražští malíři 1600 - 1656 s podtitulkem *Mistři, tovaryši, učedníci a štolíři v Knize Staroměstského malířského cechu* vydalo v roce 1997 nakladatelství Ústavu dějin umění AV ČR - Artefactum - za podpory Grantové agentury AV ČR.

J. Krupka



Autogramiáda u příležitosti vydání knihy *Myšlení jako vášeň*, exklusivní rozhovor publicistky Lenky Jaklové (vpravo) s profesorem Rudolfem Zahradníkem, předsedou AV ČR, se konala 18. listopadu 1998 v knihkupectví ACADEMIA na Václavském náměstí.

Foto Pavel Valeš



V literární kavárně Wiehlova domu se během autogramiády dobře bavili i ředitel AV ČR Ing. Jan Škoda (vlevo), ředitel nakladatelství ACADEMIA Alexander Tomský (uprostřed) a asistent ředitele Jiří Padevět (vpravo).

Foto Pavel Valeš

Ke 100. výročí narození polárního badatele, fyzika a spisovatele knih pro mládež, akademika Františka Běhouňka, připravil Archiv AV ČR s Ústavem jaderné fyziky AV ČR, Fakultou jadernou a fyzikálně inženýrskou ČVUT a Archivem ČVUT výstavu dokumentů a fotografií. Na snímku ředitel Archivu AV ČR, PhDr. Antonín Kostlán, CSc., při vernisáži.



Foto Pavel Valeš

Vernisáž výstavy ke 100. výročí narození akademika Františka Běhouňka se konala 17. listopadu 1998 ve výstavních prostorách nakladatelství Academia, Václavské náměstí 34. Byla připravena u příležitosti konference jaderných oborů Nukleonika 98 a konference Věda v Československu 1945 -1953.



Foto Pavel Valeš



Vzpomínkové shromáždění k nedožitým 85. narozeninám profesora Otto Wichterleho zahájil předseda AV ČR profesor Rudolf Zahradník. Na závěr setkání řekl: "Přál bych si nejen svým, ale Vaším a svým jménem poděkovat paní doktorce Lindě Wichterlové za neslýchaný ohromný výsledek, kterým v průběhu svého života přispěla tak významně k triumfu svého muže". Na snímku vpravo paní Linda Wichterlová.

Foto Pavel Valeš

